

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Чорноморський національний університет
імені Петра Могили**

Навчально-науковий інститут післядипломної освіти

Кафедра англійської філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра

**Особливості вербалізації концепту «євроскептицизм» на матеріалі
промов Н. Фараджа (2006-2016 рр.)»**

Студентки VI курсу 641з групи
Спеціальності 035 – Філологія
Спеціалізації 035.041 Германські
мови та літератури
(переклад включно) – англійська
Хмель Анастасія Олександрівна

Керівник: к.філол.н., доцент б.в.з.
Васильєва Надія Олександрівна

Рецензент: к.філол.н., доцент
Передерій Ганна Миколаївна.

Миколаїв – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ» В ПРОМОВАХ Н. ФАРАДЖА (2006-2016 рр.)	
1.1 Поняття концепт у парадигмі сучасної лінгвістики.	10
1.1.1 Визначення терміну концепт та основні підходи до аналізу.....	10
1.1.2. Міждисциплінарний підхід до аналізу концепту.....	17
1.2 Дискусійні аспекти дослідження концепту євроскептицизм.....	21
1.2.1 «Євроскептицизм» як політичне явище (онтологічна сутність), структура.....	22
1.2.2 Характеристики концепту євроскептицизм.....	30
1.2.3 Промови як сфера об'єктивації/вербалізації євроскептицизму, роль політичного дискурсу в інституційному спілкуванні.....	32
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ПАРАМЕТРИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ» У ПРОМОВАХ Н.ФАРАДЖА (2006-2016 рр.)»	
2.1. Методологічне підґрунтя дослідження.....	38
2.2. Лінгвокогнітивна специфіка актуалізації концепту «євроскептицизм».....	42
2.3. Лінгвокультурні аспекти концепту «євроскептицизм» . Ідеологічна зумовленість номінацій «євроскептицизм» в промов Н. Фараджа.....	47
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасному світі більшість (якщо не всі) явищ і процесів взаємопов'язані і впливають одне на одне, більше того, думаємо, так було завжди. Політика не може існувати окремо від економіки, перше підтягує друге і навпаки, внутрішня політика впливає на зовнішню і в зворотному напрямку (наприклад у випадку війни), а галузь лінгвістики, мови міцно пов'язана із політикою.

Так, ще з давніх давен людству відомо таке поняття як риторика – це мистецтво будувати промову таким чином, щоб вона досягала ефекту, мала найбільший вплив на аудиторію, перед якою вона виголошується. Це ціле мистецтво творення тексту і його структури, таким чином, щоб він був найбільш зрозумілим й аргументованим викладенням думки. В ХХІ ст. такому мистецтву легко навчитися. І якщо аналізувати промови політиків (звітні промови, під час виборів і т.д.), можна дійти висновку про наявний в них прямий чи опосередкований вплив на аудиторію і засіб, яким це відбувається: лінгвістичними засобами, емоційністю проголошення чи іншими інструментами. Важливість таких досліджень полягає в тому, що з одного боку, наявні переваги та недоліки промов можуть бути використані в майбутньому самими політиками та їх спічрайтерами, з іншого боку – дасть можливість помічати маніпуляцію в промовах, щоб не підпадати під їх вплив.

Найджел Фарадж, аналіз вербалізації євроскептицизму політичних промов якого ми поставили собі за мету, є відомим британським політиком євроскептиком, який очолив свого часу компанію по підготовці референдуму щодо виходу Королівства з Європейського Союзу і вдало її провів, адже 2016 р. 51,9% британців (при явці 72,2 %) проголосували за вихід Великої Британії з ЄС. Відомо, що будь-яка країна має і переваги і недоліки від членства країни в ЄС, так само як мала і Велика Британія, тому надзвичайно важливим є дослідження того, які доводи наводив Н. Фарадж, як вербалізував

скептичне бачення членства Великої Британії в ЄС, які мовні засоби для цього застосовував.

В нашому дослідженні актуальним постає питання концепту євроскептицизм, тобто його складових, явищ і процесів, які вклав у нього Н. Фарадж, конструюючи його під час власних промов. Є очевидним, що значення євроскептицизму за словником є одним, а зміст, що в нього вклав мовець, надавши йому певних характеристик – є схожим, але не повністю співпадає, має більше наповнення.

Для того, щоб розкрити термін євроскептицизм, в першу чергу варто звернутися до причин британського євроскептицизму, розуміючи, що саме Британія є батьківщиною цього явища. Так, в своїй роботі «Євроскептицизм: партійна політика, національна ідентичність та європейська інтеграція» (2004 р.) дослідники М. Спірінг та Р. Хармс стверджують, що євроскептицизм присутній у Британії довше і сильніше, ніж в інших країнах-членах, і для пояснення цього явища різні науковці зосереджуються на британській «інакшості» («differentness»), яка проявляється в багатьох аспектах. По-перше, загальновизнано, що після Другої світової війни британські уряди сприймали міжнародне становище своєї країни як несхоже на положення континентальних країн. «Інакшість» також є центральною в аргументі, який пов'язує британський євроскептицизм із політичними структурами країни. Британська виборча система прем'єр-міністра створює особливу динаміку партійної конкуренції, позначену сильною логікою «переможець отримує все». Змагальний характер британської політики відображається в британській пресі, тому євроскептицизм процвітає в частині британських друкованих ЗМІ, на що впливають також і комерційні міркування, які є набагато важливіші за політичну приналежність. І тут також проявляється британська «інакшість», адже через соціально-економічні обставини та перші технічні інновації, інтенсивне суперництво між масовими щоденними газетами було давно усталеним явищем у Королівстві [90, р. 131-132].

Негативним було і сприйняття і директивності управління в ЄС. Так, у 1990-х рр. шоківі повідомлення про «божевільні директиви», які мали зруйнувати британський спосіб життя, досягли такого розмаху, що лондонський офіс Європейської комісії був змушений до публікації брошури, яка викривала те, що вони назвали «євроміфами» [90, р.133-135].

Крім міжнародних та політичних традицій в ЗМІ, для пояснення британського євроскептицизму, визначені також і психологічні причини. Знову ж таки, британська ситуація розглядається як «інакша». Наприклад, лідери євроскептицизму наголошували, що зазнали іншого досвіду становлення, ніж їхні континентальні колеги. У той час як європеїзм Шумана, де Гаспері та Аденауера традиційно пов'язаний з їхнім зростанням на спірних прикордонних територіях, євроскептицизм Маргарет Тетчер, як вважають, виник у Грентемі, місті Лінкольншир, де, «як чотирнадцятирічна стара, вона слухала попередження Черчилля по радіо, що Європа стає фашистською і що Британія повинна переозброїтися» [90, р. 135-137].

Однак, переважно, психологічні причини євроскептицизму знаходяться на національному рівні. Поширений спосіб пояснити ранній післявоєнний євроскептицизм полягає в тому, щоб діагностувати цю психіку як таку, що перебувала в стані явної відчуженості. Здобувши перемогу у війні та залишивши частину своєї імперії, британці страждали від марення величі та дивилися на континентальні країни «*de haut en bas*». Британський євроскептицизм пізніших років був пов'язаний не стільки з відстороненістю, скільки з національними почуттями образи. Як могло статися, що країни, які лише нещодавно були звільнені Великою Британією та її союзниками, тепер були такими процвітаючими? І чи було правильно, що Німеччина, агресор, тепер стрімко завойовувала позиції лідера [90, р. 135-137]?

Від національної психіки – маленький крок до національної ідентичності. Часто британський євроскептицизм розглядається як продукт не лише післявоєнних ілюзій чи образи, а й глибоко вкорінених національних установок. Євроскептики, які прагнуть відстояти свою позицію, а також

науковці, які намагаються її пояснити, часто роблять це з посиланням на британську ідентичність, яка (знову) є «іншою». Інколи британську кризу ідентичності вважають наслідком загибелі Імперії, а й можливістю розпаду самої країни, кульмінацією якого стали різні закони про передачу повноважень наприкінці 1990-х рр., які, особливо серед англійців, створили невизначеність щодо сутності їхньої національності. Тепер, коли британство більше не дорівнює англійськості, англійцям необхідно переосмислити свою ідентичність, і вони роблять це в освіченій манері протиставлення своєї власності проти відмінності значної іншої групи: європейців [90, р. 137-140].

У Британії глибоко вкорінена тенденція розглядати Європу як недиференційований «закордон». Починаючи з XVI ст. в англійській мові терміни «Європа» та «європейський» почали використовуватися також для позначення зовнішньої, навіть чужорідної сутності, що відображає зростаючу національну тенденцію протиставляти англійців (чи британців) «європейцям».

Відтак, звернувши увагу на причини євроскептицизму, можемо висунути *гіпотезу*, що концепт євроскептицизму буде будуватися навколо таких понять, як «британська інакшість/відмінність», «британська ідентичність», «ми – не Європа», «наші (тобто британські) кордони», «директивність методів ЄС».

Якщо звернути увагу на **ступінь наукової розробки** теми, то всю використану нами наукову літературу ми поділили на кілька груп:

1) перша стосується досліджень євроскептицизму як політичного феномену, його причин, витоків, характеристик, складових, напрямків та видів (О. Тарнавський, М. Шепелєв, Є. Артьомова, А. Хмель, О. Оськін, K. Prišmantaitė, P. Taggart, A. Szczerbiak, P. Rowinski, Catherine E. De Vries) [28-29, 18, 27, 30-31, 36-37, 86, 92, 88, 38];

2) другу групу складають промови Найджела Фараджа за десятирічний період (2006-2016 рр.), також наявні кілька інтерв'ю і дебатів [48, 55-63, 75-82], які ілюструють, що Н. Фарадж не змінює своєму дискурсу і під час

інтерв'ю та дебатів, вербалізація дискурсу євроскептицизм відбувається тими самими термінами і прийомами, що і під час виголошення промов;

3) третю групу складають дослідження, які розкривають особливості політичних промов, їх структури та значення, можливостей впливу на аудиторію, ролі політичного дискурсу і загалом динаміки політичних комунікацій (Д. Малюк, А. Сітко, Т. Кадлубович, Т. Ананко, М. Perloff, L. Powell, J. Cowart, A. Teun, Van Dijk) [14, 11, 1, 4, 83-85, 42-43];

4) дослідження, які допомогли у формулюванні методологічної бази, зокрема для дифеніювання терміну «концепт», з'ясування його міждисциплінарності, визначення структури «концепту» та особливості його вербалізації, підборі методів для проведення дослідження (А. Литовченко, П. Гусева, Т. Весна, І. Самойлова, О. Подвойська, Л. Сарафінчан, О. Селіванова, D. Grieswelle, M. Adkins, J. König, M. Landau) [13, 7, 5, 23-25, 64, 70-71, 34];

5) п'яту групу складають дослідження промов Н. Фараджа на наявність євроскептичних поглядів (Dragoş Remus Ciulinaru, A. Dutceac Segesten, M. Bossetta, R. Mason, R. Booth, A. Gentleman) [44-46, 74].

Дані дослідженні свідчать, що окремі аспекти вербалізації євроскептицизму Н. Фараджа були об'єктом аналізу, але комплексного дослідження на таку тему нами виявлено не було.

Тож, **актуальність** роботи визначається важливістю феномену євроскептицизму, оскільки баланс між євроскептиками і єврооптимістами визначає майбутнє всієї європейської спільноти. Відтак актуальність визначається також вагомістю дослідження політичних промов Н. Фараджа та їх семантичного навантаження, оскільки його промови, які передбачали перед собою реалізацію окремих визначених цілей (позитивне голосування за вихід Британії з ЄС), були впливовим елементом для конкретного політичного дискурсу.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей вербалізації євроскептицизму у промовах Н. Фараджа (2006-2016 рр.). Поставлена мета зумовлює виконання таких **завдань**:

- ✓ сформулювати теоретичні засади дослідження, визначивши поняття концепт у парадигмі сучасної лінгвістики, описати можливості міждисциплінарного підходу до аналізу концепту;
- ✓ з'ясувати онтологічну сутність і визначити структуру євроскептицизму як дискурсно релевантного явища; виявити специфіку британського євроскептицизму;
- ✓ схарактеризувати політичні промови як різновид інституційного спілкування та визначити їх лінгвоідеологічні особливості;
- ✓ сформулювати комплексну методику аналізу євроскептицизму в політичних промовах Н. Фараджа;
- ✓ з'ясувати когнітивні механізми вербалізації концепту євроскептицизму;
- ✓ встановити лінгвокультурну специфіку концепту євроскептицизму.

Об'єктом дослідження виступають лінгвальні засоби репрезентації євроскептицизму у промовах Н. Фараджа (2006-2016 рр.). **Предметом** безпосереднього аналізу є лінгвокультурні та лінгвокогнітивні параметри вербалізації євроскептицизму, особливості його актуалізації у промовах Н. Фараджа (2006-2016 рр.).

Теоретико-методологічна основа роботи. Матеріалом дослідження слугували 15 промов Найджела Фараджа, отримані методом суцільної вибірки із 20 політичних промов, дебатів та інтерв'ю за період 2006 – 2016 рр., розміщені на інформаційно-аналітичних веб-сайтах. Основу лінгвістичного дослідження становлять лінгвокультурний, лінгвокогнітивний та комунікативно-прагматичний підходи до дослідження мовних явищ. Мета, завдання, об'єкт і предмет магістерського дослідження зумовили вибір методів дослідження: традиційних загальнонаукових (спостереження, аналіз, синтез, порівняння, гіпотетико-дедуктивний, метод суцільної вибірки кількісних підрахунків) та власне лінгвістичних методів: концептуального

аналізу – для з'ясування структури та змісту концепту євроскептицизм; дефініційного та структурно-семантичного аналізу – для виявлення структури значення складових концепту євроскептицизм; дискурсивного та контекстологічного аналізу – для ідентифікації контекстно зумовлених змістових ознак концепту євроскептицизм.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в перше в українській науці було проаналізовано концепт євроскептицизму та досліджено засоби його вербалізації в промовах Найджела Фараджа.

Практичне і теоретичне значення – результати дослідження можуть бути використані для поглиблення знань студентів-філологів та перекладачів під час викладання дисциплін, пов'язаних із когнітивною лінгвістикою.

Апробація результатів дослідження. До друку підготовлена стаття на тему: Лінгвокогнітивна специфіка актуалізації концепту «євроскептицизм». Крім іншого, раніше були здійснені та надруковані наступні дослідження: Хмель А.О. *Позиція США щодо Брекзїт (2016 рік) «Могилянські читання – 2017: Досвід і тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»: XX Всеукраїнська науково-методична конференція: тези доповідей Міжнародні відносини. Політичні науки. Публічне управління в Україні в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів. Право*, Миколаїв, 13-17 листопада. 2017 / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. С. 21-24;

Хмель А.О., Єрьоміна В. *Євроскептицизм у зовнішній політиці Великої Британії на початку XXI століття. Емінак: науковий щоквартальник*. 2018. №1 (21) (січень-березень). Т.2. С.83-93.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, п'ятих підрозділів, висновків та списку використаної літератури, який налічує 96 найменувань українською, англійською, іспанською та німецькою мовами.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ» В ПРОМОВАХ Н. ФАРАДЖА (2006-2016 рр.)

1.1. Поняття концепт у парадигмі сучасної лінгвістики.

Будь-яка наука володіє поняттями, які, з одного боку, не мають чіткого, точного і загальноприйнятого визначення; з іншого боку, цей термін «приблизно» зрозумілий усім професіоналам у цій галузі досліджень. Інакше кажучи, це пов'язано з тим, що кожен дослідник надає своє розуміння кінцевих елементів, на основі яких розробляється теорія, однак ряд термінів, введених окремими експертами, на деякий час стає дуже популярним, і частотність вживання створює певну «видимість» ясності та прозорості їх значення. Збільшення попиту на одиницю призвело до появи ряду конкуруючих номінативних одиниць. Однак ця одиниця не має ні одного узагальненого визначення, ні єдиного терміну, принаймні в деяких країнах. Протягом останніх років стає очевидним, що термін «концепт» за частотою вживання значно випереджає всі інші позначення слова «термін». Поняття «концепт» запозичено лінгвістами з математичної логіки. Значення «концепту» досліджується в когнітивній науці, метафізиці та філософії розуму. Термін «поняття» походить від визначення термінів Арістотеля в «Класичній теорії понять» [96].

1.1.1 Визначення терміну концепт та основні підходи до аналізу.

Щоб з'ясувати значення терміну «концепт» ми звернулися до напрацювань українських та закордонних дослідників та енциклопедичних видань, які саме і спеціалізуються на визначеннях.

Д. Кирик у «Філософському енциклопедичному словнику» пояснює «концепт» як 1) термін середньовічної схоластичної філософії і логіки, що

позначав загальне в одиничних предметах, на основі якого виникає поняття, виражене словом. 2) У логічній семантиці «концепт» позначав смисл імені, інтенційні значення імені (знаку), або інтенціонал. У сучасній семантиці замість терміна «поняття» вживається термін «концепт», який знаходиться у тому ж категоріальному ряду, що й термін «значення слова». Тут же Д. Кирик уточнює, що якщо значення слова розглядається в системі мовних зв'язків, то «концепт» – у системі логічних відношень і форм, котрі досліджуються як у мовознавстві, так і в логіці [12].

Л. Звонська у «Енциклопедичному словнику класичних мов» визначає «Концепт» як основне семантичне поняття лінгвокогнітології та лінгвокультурології, яке з часом стає терміном когнітології – інтегральної науки про когнітивні процеси у свідомості людини, що забезпечують мислення і пізнання світу. Л. Звонська наголошує, що у сучасній лінгвістиці «концепт» є широко використовуваним поняттям, хоча до цих пір не має однозначного визначення. Під ним розуміють ментальний прообраз (нерозчленоване уявлення про об'єкт), ідею поняття чи навіть саме поняття. Поняття «концепт» визначається як одиниця ментальних або психічних ресурсів свідомості та тієї інформаційної структури, яка відображає свідомість і досвід людини; це – оперативна смислова ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку (*lingua mentalis*), картини світу, відображеної у свідомості людини; одночасно це й інформація про знання, уявлення, думки людини про об'єкти світу [10].

Якщо ж звернемося до Британської енциклопедії, то в ній термін «концепт» є предметом дослідження аналітичної школи філософії, предметом філософії, який, стосується характерних особливостей мови, якою люди говорять про поняття щодо яких йдеться. Таким чином, «концепт» є логічною, а не розумовою сутністю [87]. Тут же зазначено, що у лінгвістиці «концепт», на відміну від «слова», має більш складну структуру. Зміст поняття «концепт» поділяється на лінгвістичне значення та культурне

значення. Ось чому його часто називають одиницею знання, абстрактною ідеєю або ментальним символом.

Також термін «концепт» активно використовується когнітивною лінгвістикою в її категоріальному апараті в якості відсутньої когнітивної «ланки», у зміст якої крім цього поняття входять асоціативно-образні оцінки та розуміння. Таким чином, «концепт» у лінгвістиці є одночасно старим і новим терміном. Сьогодні ж термін «концепт» широко використовується в різних галузях мовознавства. Воно увійшло в систему понять когнітивної, семантичної та культурної лінгвістики. Вивчення концепту в сучасній лінгвістиці є надзвичайно важливим. Однак будь-яка спроба осмислити природу поняття пов'язана з рядом найрізноманітніших точок зору. Його інтенсивні дослідження в галузі когнітивної лінгвістики показали велику розбіжність у розумінні терміну «концепт», які викликають двозначність і термінологічну плутанину [96].

Концепт можна розуміти як згусток культури у свідомості людей; це щось, у формі чого культура входить у ментальний світ. І, крім того, люди через концепт входять в культуру і впливають на неї. Концепти не тільки споглядаються, вони переживаються. Вони стають предметом емоцій, симпатій і антипатій, а іноді і зіткнень. Концепт також є дискретною одиницею колективної свідомості, яка зберігається в національній пам'яті носіїв мови у вербально визначеній формі. Як когнітивна одиниця значення, концепт є абстрактною ідеєю або ментальним символом, який іноді визначають як «одиницю знання», побудовану з інших одиниць, які діють як характеристика концепту. Концепт, як правило, асоціюється з відповідним представленням у мові, наприклад, єдиним значенням терміну [96].

А. Вержбіцька стверджує, що «концепт» – це об'єкт з «ідеального» світу, який має назву та відображає культурне розуміння людьми реального світу. Концепт описує типові ситуації культури і є предметом культурологічних досліджень. На думку Я. Степанова, «концепт» є «основною культурною клітиною в ментальному світі людини» [96]. Концепт

– це ментальна структура, яка представляє знання індивіда про певний сегмент світу. Будучи частиною картини світу, концепт відображає ціннісну орієнтацію як окремої людини, так і всього мовного співтовариства. Це означає, що концепт може включати як загальноприйнятні риси, так і індивідуальні особливості носіїв мови. Аналізуючи концепт з культурологічної точки зору, слід мати на увазі, що зміст концепту залишатиметься в рамках конкретної культури та епохи.

Представники іншого підходу пропонують розглядати концепт як лінгвокогнітивний феномен. Концепт – це інформація про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про об'єкти нашого світу. Поняття «концепт» відповідає тим органам чуття, якими людина оперує в процесі мислення, і органам чуття, які відображають зміст досвіду і знань, зміст результатів усієї людської діяльності та процесів пізнання світу у формі деяких «квантів» знання. Відповідно до лінгвокогнітивного розуміння відношення концепту пов'язане з вербальними засобами вираження. Мова не формує понять, а служить засобом обміну ними та дискусії в процесі спілкування [96].

Концепти існують в реальній ментальності індивіда, тому для спілкування вони повинні бути вербалізовані, тобто виражені мовними засобами. У мові концепт може бути вербалізований як окремими словами і словосполученнями [26], так і реченнями, і цілими текстами, що визначають сам концепт. Вибір словесної форми залежить від особистого змісту, ментального уявлення та внутрішнього лексикону мовця, які взаємопов'язані [96].

Розуміння концепту як операційної одиниці думки є способом і результатом квантифікації та категоризації знання. Це пояснюється тим, що об'єктом концепту є розумова сутність, формування якої визначається формою абстракції, а модель якої конкретизується концептом, який не лише описує об'єкт але й створює його [15]. Таким чином, очевидно, що вивчення концептів у всіх його аспектах є одним із важливих напрямів досліджень у

лінгвістиці останніх років. Особливий інтерес представляє аналіз структури концепту.

За теорією Степанова, концепт має «шарову» структуру, його нашарування є результатом культурного життя різних епох. Особлива структура поняття включає основну ознаку, додаткову (пасивну, історичну) ознаку плюс внутрішню форму. Внутрішня форма, етимологічний критерій розглядається як основа, на якій будуються всі інші шари значення [96].

Існують і інші точки зору на структуру концепту. Г. Слишкін та В. Карасик пропонують розглядати культурний концепт як багатовимірний змістовний конструкт, де виокремлюють понятійну, образну та ціннісну сторони. Понятійний аспект концепту – це мовна фіксація концепту, його назва, опис, структура ознаки, визначення, порівняльна характеристика цього концепту щодо інших груп концептів. Образна сторона концепту – це його зорові, слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, які в тій чи іншій формі відображені в нашій свідомості. Ціннісна сторона поняття вказує на важливість освітнього процесу, як для особистості, так і для колективу [96].

Науковці розглядають концепт як багатовимірну ментальну одиницю, де переважає оцінний елемент. Концепт групується навколо якоїсь «сильної» точки свідомості, від якої розходяться асоціативні вектори. *Найбільш релевантні для носіїв мови асоціації складають ядро концепту, менш значимі – периферію.*

На їхню думку, концепт не має чітких меж, віддаляючись від ядра, асоціації поступово зникають. Ядро мови або мовної одиниці називається концепт. Концепт проявляється у свідомості за допомогою мовних одиниць. Входи в концепт можуть належати до різних рівнів мови. Для звернення до одного й того самого поняття можуть використовуватися лексеми, ідіоми, словосполучення та речення, і тексти.

В. Еванс вважає, що концепти внутрішньо організовані за ознакою поля і включають чуттєвий образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле.

Чуттєвий образ у структурі концепту формується перцептивними когнітивними ознаками. Ці особливості виникають у свідомості носіїв мови, відображаючи навколишнє середовище через органи чуття. Образні ознаки формують метафоричне тлумачення предметів і явищ. Інформаційний зміст концепту складається з мінімальної кількості пізнавальних ознак, які визначають найважливіші та відмінні ознаки предмета чи явища. Інтерпретаційне поле включає когнітивні особливості, які інтерпретують інформаційне наповнення поняття. Відмінною рисою інтерпретаційного поля є наявність конфліктуючих між собою когнітивних симптомів. Структуру концепту можна описати лише тоді, коли визначено й описано його зміст, тобто виявлені когнітивні ознаки концепту [96].

В українській та західноєвропейських мовах дотепер зберігається сема «зародковість» у значенні «завершеність», а також уявлення про певну «початковість», конкретизацію того, що додаткове чи набуте в межах побутового чи наукового розуміння. Тому є підстави вважати, що концепти подібно до зародків започатковуються в поняттях. Про поняття носії мови домовляються для того, щоб досягнути взаєморозуміння під час обговорення назрілих проблем, а щодо концептів, то вони реконструювалися недостатньо вираженим ступенем упевненості – звідси й дифузність, гіпотетичність та розмитість їхніх змістових ознак. На відміну від поняття, що є конструктом, логічним або інтелектуальним утворенням, концепт – реконструкт, тобто результат відтворення й відновлення задуманого – того, що перебуває в зародковому стані комунікантів. Назвати що-небудь концептом означає реконструювати його внутрішній зміст у межах ментальної діяльності мовної спільноти загалом та її репрезентантів зокрема [21].

Шляхом регулярних спостережень уживаних лексем і конструкцій у різних мовних середовищах та мовах з'являється враження щодо присутності загальних шаблонів (стандартів) різних концептів, які лише частково збігаються з ментальністю людей, які їх уживають у різних мовах. Через це важливим завданням словникаря є відшукування ролі й типових обставин

вживання фреймів¹, які є характерними для визначеного слова, що реалізує концепт. Зважаючи на те, що ми розуміємо концепт як ментальну одиницю, яка є попередником між реальним світом і мовою, він по суті охоплює і інформацію сфери культури, у якій вона переробляється, систематизується й фільтрується. Тому концепти утворюють своєрідний культурний пласт, що функціонує між людиною та середовищем. Вони наявні у свідомості (ментальному світі) людини у вигляді «пучків» понять, знань, асоціацій, переживань, які не тільки мисляться, а й переживаються [21].

Концепти як елементи свідомості досить самостійні в мові. На думку В. Еванса, концепти є посередниками між словами та екстралінгвістичною реальністю. Концептами можуть стати лише ті явища дійсності, які мають відношення і цінність для певної культури, яка має велику кількість мовних одиниць, які в цій культурі закріплюються, про які складають прислів'я та приказки, вірші та проза. Вони є своєрідними символами або емблемами, які конкретно вказують на текст, ситуацію чи знання, які їх створили [21].

Таким чином, термін «концепт» не є новим для науки, він відомий ще з часів Аристотеля. Він є загальним терміном для багатьох наукових напрямків: філософії, філології, лінгвістиці, та таких міждисциплінарних напрямків, як когнітивна психологія, когнітивна лінгвістика, що займаються мисленням і пізнанням, зберіганням і перетворенням інформації, а також культурологічна лінгвістика, яка все ще визначає та уточнює межі теорії, постулатів і основних категорій, що утворюються. Поняття «концепт» застосовується для позначення ментального образу, який номінується мовною одиницею. Питання структури та видів концепту не є повністю вирішеним, свідченням чого виступають численні роботи дослідників різних країн.

¹ Фрейм – структура, що репрезентує стереотипні ситуації у свідомості (пам'яті) людини або інтелектуальної системи і призначена для ідентифікації нової ситуації, що базується на такому ситуативному шаблоні.

1.1.2. Міждисциплінарний підхід до аналізу концепту

Як ми вже з'ясували, одним з із найпопулярніших термінів у науковій літературі є термін «концепт», який розглядається в різних векторах, у межах якого виділяються численні дефініції та цілі комплекси конкретних узагальнювачів. Певною мірою це ускладнює взаєморозуміння між науковцями різних галузей науки. Водночас безсумнівно, що становлення концептуального поняття в науці ознаменувало новий етап у осмисленні засобів, закономірностей та особливостей взаємодії мови, пізнання, культури, а відповідно й нові аспекти взаємодії лінгвістика, когнітологія, культурологія, психологія, філософія та ін.; розширив межі контент-аналізу мовних явищ і надавши більшої глибини та ефективності семантичним дослідженням. На сучасному етапі розвитку науки актуалізуються питання визначення статусу та сутності концепту, які ще не знайшли однозначного вирішення.

Концепт трактуємо як багатомірне культурно значуще соціопсихічне утворення, яке може мати мовне вираження, тобто застосовуємо інтегративний підхід до розуміння концепту, що передбачає взаємозв'язок лінгвістичного, психологічного, культурологічного та інших аспектів. У сучасній лінгвістиці його розглядають у різних векторах, які подано у вигляді п'яти парадигм: 1) філософська, у межах якої існує філософський та логіко-філософський підходи до розуміння концепту; 2) логічна, що базується на лінгво-логіко-філософському, логіко-поняттєвому та логіко-семантичному підходах; 3) психологічна, репрезентована психологічним, когнітивним та семантико-когнітивним підходами; 4) культурологічна (в її межах виокремлюємо культурологічний, лінгвокультурологічний, етнолінгвістичний, інтегративний підходи); 5) літературна [20].

На сучасному етапі розвитку лінгвістики можна виділити кілька підходів до розуміння концепту. Дослідники різних країн трактують концепт як лінгвокогнітивний / психолінгвістичний / лінгвокультурний / культурний /

або лінгвістичний феномен. Кожен підхід за певними ознаками виділяє певну межу концепту. Є два підходи, які базуються на ролі мови у формуванні концепту та ілюстрації зв'язків між мовою та культурою. *Перший підхід* розглядає концепт як культурний феномен. «Концепти – це самоорганізуючі, інтегративні, функціональні системні, багатовимірні, ідеалізовані утворення, засновані на поняттєвій (псевдо- чи допонятійній) основі та закріплені за значенням знаку: наукового терміну, або слова (словосполучення) повсякденна мова, або більш складні лексико-граматичні та семантичні структури, або невербальний суб'єктивний образ, або дія».

У сучасній лінгвістиці концепт ґрунтується на віднесенні його сутнісних ознак до таких категорій: лінгвокогнітивне явище. Такий погляд поділяють О. С. Кубрякова та її наукова школа; психолінгвістичне явище, найвідомішим представником якої є А. А. Залевська; абстрактне наукове поняття; базова одиниця культури; лінгвокультурне явище [21].

Розгляд різноманітних засобів вираження концепту привів лінгвоконцептологів до висновку про що концепт формується: 1) гештальтом і фрейм-структурами; 2) комплексом значень відповідного слова, його асоціацій і конотацій; усім, що ми знаємо про об'єкт; 4) категоріями й формами рідної мови; 5) готовими лексемами та фразеосполученнями, вільними словосполученнями, синтаксичними конструкціями, текстами й сукупностями текстів; 6) словом; 7) коренем слова; 8) усією сукупністю мовних і немовних засобів.

Структура концепту відображається в таких двох різновидах, як: 1) етимологічний та актуальний пласти; 2) ядро й периферія. Організаційно-структурними типами концепту виступають: 1) мисленнєва картинка, концепт-схема, концепт-фрейм, концепт-інсайт, концепт-сценарій, калейдоскопічний концепт; 2) концепт-мінімум і концепт-максимум; 3) вузловий та атомарний концепт; 4) мікро- й макроконцепти; 5) суперконцепт; 6) індивідуальні, мікрогрупові, макрогрупові, національні, загальнолюдські концепти; 7) групові (професійні, вікові, гендерні) й

індивідуальні концепти; 8) етнокультурні та соціокультурні концепти; 9) імена, унікалії й універсалії; архетипні та інваріантні концепти [21].

Незважаючи на певні розбіжності у визначення концепту, більшість когнітологів визнає, що цьому феномену властива певна структура. Розуміючи концепт, як з позиції лінгвокультурології С.Г. Воркачев виділяє три його основні компоненти: 1) поняттєва складова, що відображає дефініційну структуру, 2) образна складова, що фіксує когнітивні метафори в мовній свідомості, 3) ціннісна (значуща) складова, що визначається місцем, яке займає концепт в лексико-граматичній системі певної мови, сюди входять також етимологічні та асоціативні характеристики [24].

Тож «концепт» є багатоаспектним, що дозволяє по-різному підходити до визначення його сутності та структури. Крім понятійної бази, він включає соціально-ментально-культурну частину, суб'єктивні асоціації, типові для людини емоції, оцінки. Відсутність єдності в розумінні терміну «концепт» пов'язана з недостатньою спорідненістю методологічних і теоретичних установок когнітивних шкіл. Загалом можна виділити чотири основні підходи до сутності когнітивної парадигми: культурологічний, семантичний, ментальний та соціобіологічний. Безперечно, спільним для цих підходів є утвердження беззаперечного зв'язку мови, свідомості та соціального середовища (культури). Вивчаючи концепт, неможливо ігнорувати культурологічний фактор, а також той факт, що отримати доступ до змісту концепту можна, головним чином, через мову.

Цікавим є дослідження культурологічного аспекту, який розглядає культуру як сукупність концептів і відносин між ними, а концепт розглядається як головна культурна клітина в ментальному світі людини або як багатовимірне дискретне культурно важливе соціопсихічне утворення в колективній свідомості, суб'єктифіковане в тій чи іншій мовній формі. Концепти як форми буття культури формуються в результаті спеціальної фрагментації мовного образу світу на певні мікросвіти, що відповідають усім уявним ситуаціям, відомим людині і тому названим «можливими світами». Їм

відповідає семасіологічний термін «семантика можливих світів», де основною одиницею є слово-концепт – назва певного семантичного поля і того вербально-когнітивного епіцентру, де виникає дискурс.

Оскільки на цьому етапі розвитку когнітивної науки в літературі з аналітичної філософії та психолінгвістики розглядаються найбільш складні, яскраві та цікаві концепти, то формується думка, що концепти відображають не всі поняття, а лише найскладніші, життєво важливі для певного. культури. Проте серед дослідників концептів щодо цього питання немає єдності.

З точки зору комунікації, концепт є когнітивною моделлю, яка визначає, яким чином мовець повинен використовувати певну мовну одиницю; іншими словами – це структурований фрагмент досвіду сприйняття мовною спільнотою свого життєвого світу, який символізується такою мовною одиницею. Для позначення спеціального поля, тобто мовної аури, яка пов'язана зі зберіганням знань і умінь, культурного досвіду окремої людини і народу в цілому. Вони тлумачаться як чітко структурована та організована конфігурація концептів, які подібно до мозаїки формують канву світосприйняття носія мови. Слід підкреслити, що в ході їх вивчення вкрай важливо враховувати культурну та національну природу понять. Але не варто забувати, що фрагменти реальності неоднаково відображаються у свідомості людей, навіть коли вони поділяють одну культуру.

Значна частина концептів мають емоційно-експресивний, оцінний ореол. Таким чином, концепти означають мовне вираження концентрації симпатій і антипатій, що викликає зіткнення думки, тобто емоційно-конотативної сутності. Певною мірою культура визначає концепт, а концепт є ментальною проекцією елементів культури. З іншого боку, пристосовуючись до навколишнього середовища, суб'єкт, який оперує мовними уявленнями, може по-різному описувати одне і те ж явище в залежності від свого досвіду, а також від різних умов і можливостей взаємодії з середовищем. З часом завдяки впливу ряду факторів постійно мінливого середовища та досвіду

взаємодії з останнім – концептуальна система людини зазнає модифікацій, актуалізуючи нові сфери концептів.

Тож, для більш об'єктивного аналізу концепту євроскептицизм варто мати на увазі саме міждисциплінарний підхід, який відображає і культури і мовні складові. У нашій роботі ми розглядаємо концепт євроскептицизму у ракурсі двох зі згаданих підходів: культурологічного та когнітивного. Культурологічний підхід використовується при вивченні ідеологічних та етноцентричних елементів як провідних конститuentів цього концепту. Ці елементи розглядаються через конфронтацію Британії «інакшої» та «Європи». Також зазначений підхід досліджує позначення «інакшості», не європейськості британців у формі етнономінацій та етнофобізмів. Доцільність застосування когнітивного підходу пояснюється тим, що мислення віддзеркалюється в мові через концепти. Концепт має певну структуру, компоненти якої взаємодіють між собою. Цей факт пояснює вибір фреймового аналізу для репрезентації структури концепту євроскептицизм.

1.2 Дискусійні аспекти дослідження концепту євроскептицизм

Євроскептицизм спочатку з'явився як виразно англійське явище, що ще більше сприяло відображенню «інакшості» країни щодо континентально-європейського проекту політичної та економічної інтеграції. Проте, принаймні з початку 1990-х рр. різноманітні форми євроскептицизму займають усе більш помітне місце в політичних дебатах континентальної Європи. Характеристики євроскептицизму, починаючи від фундаментального неприйняття європейської інтеграції в її нинішньому вигляді до м'якої реформаторської критики, помітно відрізняється від країни до країни. Загальна тенденція до більш критичного сприйняття європейської інтеграції, тим не менш, неминуча.

1.2.1 «Євроскептицизм» як політичне явище (онтологічна сутність), структура

Дійсно, процес інтеграції можна розглядати як жертву його успіху. Поступово зростаюча політична компетенція Європейського Союзу, відповідно, помножила потенційні джерела тертя, які можуть породити форми євроскептицизму. Так само особлива схильність ЄС до «екзистенціальних» політичних дебатів, регулярно переглядаючи свої засновницькі договори в розпал дискусій щодо його кінцевих результатів і мети, можливо, також послужила підживленням відповідного сумніву щодо цієї мети.

Оксфордський словник англійської мови, який визначає «євроскептика» як «людину, яка не має ентузіазму щодо розширення повноважень Європейського Союзу», надає цитату зі статті в The Times за червень 1986 р. як найдавнішу згадку про використання слова термін. Проте, як зазначає М. Спірінг, також можна знайти випадки дещо ранішого використання: тій же The Times в статті за листопад 1985 р. як синонім старішого терміну «антимаркетинг». Як демонструє Спірінг, ця асоціація слова з основною опозицією британській участі в проекті європейської інтеграції зберігалася з тих пір. Таким чином, найпоширеніші британські вживання терміну «євроскептик» є «жорсткішими», ніж запропоновані у визначенні Оксфордського словнику, маючи на увазі протидію членству Великої Британії в ЄС та його попередників, а не меншу відсутність ентузіазму щодо проекту [90].

Британський євроскептицизм, за своєю суттю, є не просто опозицією до конкретних інституційних форм, які прийняла європейська інтеграція. Воно вкорінене в глибшому розумінні континенту (з домінуванням франко-німецьких) як «іншого», що знаходить вираження не лише через партійну політику, але й у багатому літературному та культурному коментарі. Це

постійне відчуття відмінності, мабуть, найкраще передано часто цитованим зауваженням сера Е. Ідена, зробленим у промові 1952 р. в Колумбійському університеті в Нью-Йорку щодо британського членства у «федерації на європейському континенті» було чимось «ми знаємо в своїх кістках» ми не можемо цього зробити» [90].

Почуття відмінності щодо континентального «іншого» часто далі пов'язане з протилежним почуттям солідарності з ширшою спільнотою англословних націй. Первинна прив'язаність або до «трансатлантичного альянсу», або до «англосфери» позиціонується як взаємовиключна альтернатива постійній участі у процесі євроінтеграції. Хоча термін «євроскептицизм» спочатку культивувався на англійському ґрунті, він поступово прижився в інших місцях [90].

Проте слід підкреслити, що лише у британському випадку почуття приналежності до Європи (географічно), а не «Європи» (ЕС/ЄС), здається, викликає політично важливі питання. За словами Спірінга, Британія залишається чітко відзначеною «традицією буквального євроскептицизму, давно сформованої настороженості не лише до європейської інтеграції, але й до всього європейського».

Копецький і Мудде розрізняють специфічну підтримку ЄС з одного боку та дифузну підтримку європейської інтеграції загалом з іншого. Це створює матрицю можливих партійних позицій щодо європейської інтеграції, структуровану вздовж осі песиміст/оптиміст ЄС та осі єврофоб/єврофіл. Відповідно виникають чотири загальні типи партійної позиції. Євроентузіасти – це ті, хто одночасно підтримують широкий проект європейської інтеграції та оптимістично дивиться на реальну траєкторію розвитку Європейського Союзу. Європрагматики не підтримують широкий проект європейської інтеграції, але, тим не менш, позитивно ставляться до нинішнього ЄС, оскільки вважають, що він служить окремим національним чи галузевим інтересам. Євроскептики, навпаки, позитивно сприймають широкий проект європейської інтеграції, але критично ставляться до

реального розвитку ЄС. Нарешті, євровідмовники відкидають як загальну ідею європейської інтеграції, так і специфічну форму, яку вона набула в Європейському Союзі. Таким чином, у рамках цієї моделі термін «євроскептик» має більш вузький обсяг, ніж у більшості поширених вживань, і стосується лише певної категорії критиків Європейського Союзу [90].

Нарешті, Кріс Флуд запропонував континуум із шести пунктів, уздовж якого можуть бути розташовані позиції партій щодо ЄС. Цей континуум проходить від «неприйнятної» позиції на одному кінці (що має на увазі або опозицію до членства в ЄС, або участі в певній інституції чи політиці ЄС) до «максималістичної» позиції на іншому кінці спектру (пов'язаної з сильною позитивною пропагандою подальшої інтеграції, що стосується або загального проекту, або якогось окремого його аспекту). Чотири проміжні позиції визначаються як «ревізіоністські» (прагнення повернутися до ситуації, яка існувала до великої реформи договору); «мінімалізм» (прийняття статус-кво, але опір подальшій інтеграції); «поступовість», яка погоджується на подальшу інтеграцію, але лише повільними, виваженими темпами) і «реформістська» (позиція «конструктивної участі», яка прагне покращити існуючі домовленості). У всіх випадках категорії охоплюють підтримку або опозицію до певної політики чи інститутів, а також позиції щодо загальної траєкторії інтеграційного проекту. Концепт має бути «нейтральним щодо цінностей», дозволяючи описову категоризацію позицій, без початкового прагнення визначити основні ідеологічні чи стратегічні мотиви цих позицій [90].

Тож термін скептицизм сам по собі означає ставлення, пов'язане з сумнівом або недовірою. Євроскептицизм означає скептицизм щодо ЄС чи процесу європейської інтеграції. Як таке, це дуже невловиме й охоплююче поняття, принаймні в трьох вимірах. По-перше, це динамічне явище, яке ускладнює його сприйняття: воно змінювалося з часом у міру розвитку самого процесу інтеграції. До речі, опозиція меншості щодо спільного ринку в 50-х роках не є тотожною опозиції, яка випливає з Маастрихтського

договору, пов'язаного із захистом національного суверенітету, а також не ідентична щодо нинішньої опозиції, посиленою економічною кризою.

По-друге, євроскептицизм не є винятковою спадщиною одного типу суб'єктів чи соціальних груп: існує велика кількість суб'єктів, уподобання яких демонструють євроскептицизм, зокрема громадяни, політичні партії, засоби масової інформації, національні установи, групи інтересів або суспільство, громадянські союзи, церкви, громадські рухи тощо.

Нарешті, євроскептицизм, особливо політичних партій, є поняттям, сумісним з різними ідеологіями, які поширюються від крайніх правих до крайніх лівих, і навіть є частиною деяких великих центристських партій. Очевидно, що вона не є єдиною або однорідною ідеологією. Крім того, євроскептичні партії можуть відрізнятися за інтенсивністю своєї опозиції до європейської інтеграції та за аргументами, які вони використовують, щоб протистояти їй [33].

Фахівці без вагань стверджують, що термін євроскептицизм є поняттям, яке походить із журналістського дискурсу, а не з політології, що ускладнює його чітке визначення. У сучасному академічному та політичному дискурсі, а також у засобах масової інформації євроскептицизм еквівалентний різним формам опозиції європейській інтеграції. Ми погоджуємося з Хуге [66], що євроскептицизм виражає сумніви чи побоювання щодо європейської інтеграції, проявляючись у широкому діапазоні критичних позицій, що включає, серед іншого, фронтальну та відкриту опозицію щодо ЄС.

З урахуванням того, що об'єктом нашого дослідження є саме політичний євроскептицизм, адже Н. Фарадж є політиком і лідером партії, звернемо в подальшому увагу саме на особливості євроскептицизму політичних партій, який може бути різним за інтенсивністю та зосереджуватися на різних питаннях/аспектах/політиці процесу інтеграції, але він збігається в критиці процесу, пропонуючи, з одного боку, розпуск ЄС або вихід країни-члена, а з іншого – реформи, які змінюють цінності, на яких базується процес інтеграції, такі як ринкова економіка, вільна конкуренція, передача

суверенітету або примат права спільноти над національним правом. У цьому питанні немає одностайності: євроскептичні партії відрізняються як у баченні Європи, так і в тому, як сприймають невдачу ЄС [33].

Сучасні дослідники доходять висновку, що коли в 50-х рр. XX ст. перед народами Європи постав виклик щодо створення нового типу міжнародної організації, яка передбачала надто тісні відносини між державами-членами, одразу ж в суспільствах різних країн виникли побоювання протилежних наслідків інтеграції, проблема збереження національного суверенітету, боязнь моноцентричного керівництва ключових держав-засновниць нового утворення Франції та Німеччини. І якщо у перших дослідженнях євроскептицизм визначався лише як недостатня підтримка подальшого процесу європейської інтеграції, то в подальшому явище стали описувати як повну або часткову опозицію (несприйняття) інтеграції. Вже на початку XXI століття євроскептицизм охоплює всі політичні сили (як ліві, так і праві), які не підтримують ідею європейської інтеграції (європейську ідею) або її втілення через відповідні інституції ЄС, вбачаючи недоліки саме в них, їх функціонуванні. З іншого боку, раніше тих, хто не підтримує євроінтеграцію було значно менше, і, це питання дослідження «євроскептицизму» не стояло на порядку денному. Більшість досліджень, присвячених тематиці з'явилися вже в 90-х рр. XX століття та на початку XXI ст. [29].

Такі події, як датське «ні» на референдумі щодо ратифікації Маастрихтського договору в 1992 р. та труднощі з ратифікацією цього договору у Франції, були першими прикладами явища, яке вибухнуло явним чином. Кінець «дозволеного консенсусу» породив євроскептицизм на рівні мас, а також євроскептицизм національних політичних партій. Пасивна підтримка європейської інтеграції стала «стримуючим диссенсусом». Час, коли відносно ізольовані правлячі еліти укладали великі договори в тіні байдужої та загалом поблажливої громадськості, закінчився. Тенденція до зростання несприятливого ставлення до інтеграції досягла помітної точки з розширенням Союзу на схід і вступом до нього дванадцяти нових держав-

членів між 2004 і 2007 роками, що відображено в негативних референдумах щодо Європейської Конституції громадянами Франції та Нідерландів. Але, крім того, населення нових держав-членів також включало важливі сектори з євроскептичними тенденціями.

З кінця XX ст. «європейське питання» вплинуло на міжпартійну конкуренцію більше, ніж будь-яке інше окреме питання. Незважаючи на те, що воно не призвело до появи багатьох нових партій – порівняно з екологічними проблемами, які породили зелені партії, або трансформацією партій у Східній Європі після падіння комунізму – «європейське питання» вплинуло майже на кожну партію на материк .

Саме на полях цього континууму ми знаходимо ключ: радикальні ліві партії виступають проти європейської інтеграції, оскільки вважають її капіталістичним проектом; зі свого боку, праворадикальні партії роблять це як частину свого захисту національного суверенітету. Лише на крайніх місцях ми знаходимо малі політичні партії з чіткими євроскептичними позиціями, особливо ті, що виявляють «жорсткий» євроскептицизм.

Порядок денний європейської інтеграції, що постійно розширюється, не здатний врахувати інтереси всіх секторів. Рано чи пізно процес інтеграції мав викликати спротив, як зліва, так і справа, від тих, хто не почувався представленим у проекті. Як стверджує Хендерсон: «войовничий євроскептицизм (...) виникає на периферії партійної системи, оскільки великий проект ЄС не може бути нескінченно еластичним до такої міри, коли він стає внутрішньо суперечливим. Він не може, наприклад, легко задовольнити прагнення комуністів і ксенофобів, які мають непримиренні ідеологічні заперечення проти її економічних цілей або її цілей політичної та соціальної інтеграції» [33].

Наразі практично всі країни-члени ЄС мають ту чи іншу форму євроскептичних партій, які змагаються на національних та/або європейських виборах, навіть у країнах, які традиційно вважаються «єврофільськими», наприклад у Південній Європі, де рівень підтримки процесу інтеграції

зазвичай високий, порівняно з іншими європейськими країнами. Ключовим предиктором євроскептицизму є позиція, яку партія займає в партійній системі.

Загалом науковці виділяють такі основні причини євроскептицизму:

- 1) захист державного суверенітету перед європейським. Ця причина спостерігається у перешкоджанні передачі більших повноважень Європейському Союзу, що уповільнює процес інтеграції. Відомі такі випадки, як відмова від Європейської Конституції такими державами, як Франція та Нідерланди у 2005 р. та вихід Великої Британії з Європейського Союзу.
- 2) Захист національних економічних інтересів над інтересами громади.
- 3) Цієї причини країни, які за своїми характеристиками роблять більший внесок в Європейський Союз, ніж отримують, іноді перешкоджають збільшенню бюджету Союзу. Яскравим випадком знову довгий час була Велика Британія.
- 3) Відмова від імперіалістичних позицій Європейського Союзу та НАТО.
- 4) Відмова від економічної політики Європейського Союзу, яку деякі називають неоліберальною, та просування економічної політики, що має більш соціальну спрямованість.

Н. Фарадж протягом 2006-2016 рр. з перервами займав посаду голови Партії незалежності Об'єднаного Королівства (UKIP), яка вимагала виходу Великої Британії з ЄС. На європейських виборах 22 травня 2014 р. під головуванням Н. Фараджа дана партія сенсаційно перемогла, отримавши підтримку 4376635 виборців (27,49 %), що принесло їй 24 місця в Європейському парламенті з 73 наданих Великій Британії. За підсумками парламентських виборів 7 травня 2015 р. партія UKIP отримала 12,6 % голосів виборців і посіла за цим показником третє місце серед парламентських партій, поступившись лише основним політичним партіям «першого ешелону» (консерваторам та лейбористам) і вперше у своїй історії провівши до Палати громад одного депутата. Діяльність партії UKIP фактично заклала передумови для початку суспільної дискусії щодо ідеї виходу країни з ЄС та створила ще до початку перших офіційних практичних

кроків перший прецедент, коли британська політична партія цілеспрямовано формується, створюється та акцентує свою передвиборчу й поточну активність навколо дезінтеграційного та ізоляційного концепту розвитку. Більше того, цікаво, що 4 липня 2016 р. Н. Фарадж оголосив про відставку з посади лідера партії через сприятливий для нього результат референдуму про вихід Великої Британії з Євросоюзу, і досягнення, таким чином, його основної мети, заради якої він і прийшов у політику, що підтверджує припущення про популістський, тимчасовий (тактичний), ситуативний характер як поглядів Н. Фараджа, так і партійної ідеології UKIP. Втім, як вже було зазначено, вже у листопаді 2018 р. Н. Фарадж став засновником та головою партії Brexit, яка фактично стала виразником тих самих популістських гасел щодо самодостатності та «особливого шляху» Великої Британії, а також закликів до протидії обмеженню державного суверенітету і політичної й економічної незалежності, яке нібито відбувається за членства держави в інтеграційному об'єднанні [2].

Як показує цей короткий огляд літератури, однозначного загальноприйнятого використання терміну «євроскептицизм» явно немає. Ця множинність вживань відображена і в дискурсі навколо євроскептицизму. Серед досліджень найпоширенішою є відмінність між «жорстким» і «м'яким» євроскептицизмом. Термін «м'який євроскептицизм» часто використовується для позначення тенденцій, які краще концептуалізувати в термінах «європеїзації» політичних дебатів, оскільки партії та інші учасники критично беруть участь у різних політичних виборах у зростаючому діапазоні сфер на європейському рівні. Ці проблеми визначення не були суттєвою перешкодою для розвитку наукових досліджень. Дебати навколо питань визначення є в основному відображенням дедалі активнішого наукового інтересу до природи, походження та перспектив євроскептицизму.

Вважаємо, що причини євроскептицизму, які були зафіксовані нами в даному підрозділі, будуть відображені в характеристиках концепту євроскептицизму і будуватися навколо термінів : суверенітет, національні

інтереси, «інакшість» (британська), міграція, кордони, подальше розширення ЄС, референдум (щодо виходу Британії з ЄС), вихід (Британії з ЄС).

1.2.2 Характеристики концепту євроскептицизм

Варто звернути увагу на той факт, що Н. Фарадж використовує і сам терміни «євроскептицизм» та «скептицизм», відповідно вони також є складовими концепту євроскептицизму. Зокрема у 2014 р. він зазначив, описуючи слабкість скептиків у ЄП: «We're whistling in the wind if we think we can implement a Eurosceptic agenda from within the European parliament»... «we cannot change a thing in Europe» і додав, що «have some fun» in the European parliament trying to block legislation, it would «not last very long» [79].

Що ж до основних характеристик концепту євроскептицизму, то вони характеризують опозицію Фараджа до ЄС як з національної точки зору (особливості британців), так і з політичної й економічної.

Так, дослідники М. Спірінг та Р. Хармс зазначили, що «інакшість» британців проявляється не тільки в тому, що вони окрема нація і не надто схожі на європейців, а й в тому, що вони мають особливі позиції у веденні економічних справ, торгівлі, політичних особливостей (див.вступ), і всі ці особливості і риси були закладені окремим географічним положенням Великої Британії, її історією [90]. Відповідно, одна з рис концепту «євроскептицизму» в дискурсі Фараджа – «інакшість», окремішність, особливість британців, що проявляється в тезах на зразок «*Because the fact is we just don't belong in the European Union.*

Britain is different.

Our geography puts us apart. Our history puts us apart. Our institutions produced by that history put us apart. We think differently. We behave differently. I'm not giving you the Love, Actually version of what makes Britain different» [81].

Більш чітко основні характеристики євроскептицизму сформувалися та були продемонстровані лідером UKIP під час підготовки до референдуму про вихід Великої Британії з ЄС. Такими були ключові аргументи прибічників

Брекзиту: 1. Велика Британія надсилає 350 мільйонів фунтів стерлінгів на тиждень до ЄС (тобто мова йде про економічні інтереси); 2. Чиста міграція до Великої Британії досягла 333 000; 3. Туреччина та інші країни-кандидати на вступ до ЄС (подальше розширення ЄС) [73].

Ці суперечливі теми були надзвичайно помітними в пресі, виступах, а також в особистих дебатах. Наратив кампанії «Проголосуй за вихід» викликав у громадськості такий же інтерес, як кампанія «Проголосуй залишитися». Варто зазначити, що три ключові меседжі, які запам'яталися громадськості, у кращому випадку вводять в оману, а в гіршому – відверто неправдиві. Наприклад, широко оприлюднене твердження сторони Leave про те, що «Велика Британія надсилає до ЄС 350 мільйонів фунтів стерлінгів на тиждень, є помилковим. Бо насправді – 248 мільйонів фунтів стерлінгів на тиждень, або 35 мільйонів фунтів стерлінгів на день». Проте в опитуванні громадської думки 47% респондентів вважали попереднє повідомлення правильним. Крім того, кампанія за Leave стверджувала, що Туреччина збирається приєднатися до ЄС, і турецькі робітники заповнять британський ринок праці. Проте, хоча Туреччина, за найоптимістичнішими оцінками, може приєднатися до ЄС через кілька десятиліть, 58% респондентів в опитуванні громадської думки вважали «дуже ймовірним» або «досить ймовірним», що Туреччина збирається приєднатися до ЄС протягом наступного десятиліття [73, 69].

Тема міграції є одною з найважливіших характеристик, вона була виражена найбільш яскраво, і фактично, майже не було промов, в яких би Фарадж не зачіпав цю тему. Тема міграції була надзвичайно пов'язана із кордонами та втратою контролю над ними.

Також нами були виділені згадки про загрози британському національному суверенітету. Аналіз показав, що програма UKIP щодо збереження британських інтересів цілком може бути виправданою, однак майже не викладено в деталях, як це має відбуватися. Низка аргументів Фараджа створює враження, що певні світові явища, такі як глобалізація та

світові політичні події, є непохитними та здебільшого поза нашим контролем. Однак рішення щодо ЄС і членства в ньому є справді в наших руках і, таким чином, може бути змінено, що викликає бажання Фараджа та UKIP прагнути до цього [89].

Якщо врахувати той факт, що Найджел Фарадж довів в своїх промовах необхідність проведення референдуму за вихід з ЄС, а сам референдум став з 2014 року провідною темою, а потім він ще й і відбувся в 2016 році, то основна риса євроскептицизму Фараджа – це недовіра до ЄС, його інституцій та можливостей, це погляд на ЄС як на цілком недосконалу організацію, що не має переваг після Лісабонської угоди (про що часто заявляє Фарадж – британців ввели в оману, європарламентарі не говорять правду, політичний союз протягнули через чорний хід і т.д.). Тож, як було зазначено, євроскептицизм варіанту Фараджа – жорсткий вид, що і проявлявся у його промовах в ЄП, на конференціях UKIP, в інтерв'ю, політичних дебатах.

1.2.3 Промови як сфера об'єктивації/вербалізації євроскептицизму, роль політичного дискурсу в інституційному спілкуванні.

Політична промова – це заздалегідь підготовлений виступ, що представляє політичну силу чи висвітлює певну суспільно- політичну подію, в якому присутні оцінки, думки, обґрунтування певних подій чи дій.

У своїй праці Дж. Чартеріс-Блек [39] визначає поняття політичної промови як зв'язний потік мовлення, що є, зазвичай, підготовленим мовцем з метою постачання інформації аудиторії щодо будь-котрої події в політичному житті. Досліджуючи політичні промови, науковець Брістольського університету виокремлює два основних класи політичної промови за комунікативною метою:

- 1) перший тип стосується прийняття рішень у ході політичного процесу, або він ще носить назву тип «формування політичного курсу»;
- 2) другий тип має справу з встановленням спільних цінностей. Такий тип можна назвати типом «досягнення одностайності».

Політичні промови, як стверджує Шаффнер, мають той самий жанр і характеристики, що й будь-який політичний дискурс, але можуть належати до піджанру. Далі вона стверджує усі вони структуровані в рамках певної ідеології відповідно до стилю звернення до громадськості та переконання її в певній меті, політичні промови часто мають різні налаштування, наприклад, коли політики звертаються до своєї нації в телевізійному записі [17, 19].

Для дослідження політичних промов важливо проводити аналіз, який включає такі критерії: прагматику, семантику, синтаксис і фонетику, через комунікативну природу, яку вони мають. Необхідність такого аналізу пояснюється риторичною природою політичних промов. Як стверджує Кляйн, характеристики класичної політичної риторики фактично є конститутивними для сучасної політичної комунікації, тоді як Зауер представив «гібридизацію» класичних характеристик із додаванням сучасних.

Політичні промови зазвичай характеризують як витончений, потужний і неоднозначний тип мови, оскільки вони багаті культурними та ідеологічними елементами. Подібно до будь-якої іншої дисципліни, політична мова має багато термінів, жаргонів і гасел, які можуть відрізнятися за значенням від однієї країни до іншої; і використовується для досягнення конкретних політичних цілей. Крім того, дуже важливою рисою політичних промов є схильність до використання риторичної мови. Вудворд і Дентон-молодший описують це як тип мови, який захищає погляди, переконання та цінності політика, Бірд визначає це як мистецтво переконувати за допомогою мови в письмовій або усній формі.

Мова риторики розглядається багатьма вченими як підхід до лінгвістичної маніпуляції з використанням переконливих мовних технік, які спонукають людей здійснювати певні політичні дії та бути переконаними тим, що говорять політики. Таким чином, політики та автори політичних промов зазвичай використовують у своїх промовах низку потужних прийомів, таких як алюзії, метафори та повтори [35].

Політична мова – це мова влади. Вона впливає на політику та дії уряду, визначає домінуючі цінності на даний момент і завойовує голоси. Крім того, це мова, яка здатна вести війну, встановлюючи потреби своїх носіїв у певний час. Таким чином, вона має репутацію гнучкої та неоднозначної.

Бажання до вивчення політичної мови сягає давньогрецьких і римських часів, коли це називали вивченням «політичних наук». Сфера постійно розвивалася протягом багатьох століть. Наприкінці сімнадцятого століття Т. Гоббс започаткував сучасну політичну філософію, яка зараз вважається основою дисципліни політичних наук. У наступні роки поняття політики було пов'язано з мовою та представлено багатьма піонерами як дослідження «політичної мови». Багато вчених, наприклад, Лассвелл, стверджували, що політична мова розглядається як мова впливу, оскільки вона спрямована на створення впливу на людей. Тому Ван Дейк стверджував, що мова політики є справді мовою влади [42-43]. За словами Шаффнера та Чілтона, для того, щоб розвивати поле політичного дискурсу, необхідно поглиблено вивчати політичний дискурс, оскільки він розглядається як складна людська діяльність. Науковці також підкреслюють важливість вивчення політичної мови в поєднанні з іншими важливими елементами, які можуть впливати на неї, такі як культура та аудиторія. Хоча деякі вчені вважають, що, як відомо, важко визначити поняття політичного дискурсу, оскільки воно має широкий діапазон значень, інші стверджують, що воно має відношення до всього, що говориться публічно щодо політичної сфери. Фельдман і Ландшир визначають «політичний дискурс» як спосіб використання мови в публічній комунікації, яку можна знайти в газетах, на телебаченні, радіостанціях, у парламентських дебатах і передвиборчих промовах тощо. Мова, яка використовується в політичному дискурсі, зазвичай передає владу, оскільки вона має на меті викликати суспільну реакцію [72].

Політичний дискурс можна сприймати двома різними способами; по-перше, як постійна боротьба між людьми, які борються за отримання та утвердження влади, і тими, хто їй протистоїть. По-друге, «як співпраця, так

як практики та інститути, які суспільство має для вирішення зіткнень інтересів через гроші, впливають на свободу тощо».

Політичні промови мають важливий вплив на думку як депутатів парламентів, так і громадськості. Як стверджує Лін, політики часто усвідомлюють цінність використання риторичних прийомів для виклику аплодисментів, щоб отримати згоду аудиторії. Таким чином, оплески можна інтерпретувати як дуже помітний вияв групової ідентичності або солідарності з оратором і партією, яку він представляє [89].

Н. Фарадж, президент UKIP (Незалежної партії Великої Британії), є членом Європейського парламенту (ЄП) з 1999 р. Він представляв Південно-Східну Англію в ЄП. Н. Фарадж був одним із двох найефективніших спікерів у залі. Він використовував парламент ефективніше, ніж будь-хто інший, щоб просувати свій внутрішній порядок денний, організувавши референдум щодо ЄС у Британії в червні, який став його найбільшим успіхом чи поразкою. Як співголова партійної групи EFDD, він був провідним активістом європейського популізму та євроскептицизму [81].

Хоча Фарадж виступав перед членами ЄП, він насправді мав намір впливати на думку британського народу. Сам він зізнався, що прийшов до ЄП, щоб інформувати британців про все, що відбувалося в ЄП: «Ми приїхали сюди, тому що відчували, що британській громадськості не розповідають, що відбувається в Європі і скільки це коштує»; «Ми використали своє становище тут, щоб спробувати повернути цю інформацію британській громадськості».

Фарадж відіграв ключову роль у впливі на напрямок голосування щодо Brexit; у референдумі взяли участь понад тридцять мільйонів чоловік. Результат референдуму був шокуючим і несподіваним: більше половини британців проголосували за вихід з ЄС [41].

Риторика Фараджа подається як політичний театр і базується на емоціях, а не на доказових міркуваннях. Крім того, він характеризується гіперболізацією та покладається на виклик страху, щоб привернути увагу навколо втрати ідентичності. Фарадж значною мірою покладається на бінарні

протилежності та вважає, що необхідність подальшого членства в ЄС є помилкою. Також Фарадж базував свою риторику та проблемні звернення навколо політики ідентифікації; а коли він посилався на звернення, не пов'язані з ідентичністю – наприклад, щодо економіки чи державних послуг – він намагається з'єднати їх із ідентичністю, і визнає імміграцію найкращою риторичною зброєю для демонізації Європейського Союзу [41].

Дослідження п'ятнадцяти виступів Фараджа показало, що різні риторичні прийоми використовувалися для того, щоб переконати не лише членів ЄП, а й британців, які збиралися вирішувати залишатися чи виходити з ЄС. Аналіз промов Фараджа засвідчив, що промови включають контрастні пари, порівняння, запитання-теги, метафори, риторичні запитання та сарказм. Також було відмічено, що в політичних промовах більше поширений сарказм, ніж іронія; це відбувається тому, що сарказм служить потребам політиків, які мають намір принизити або атакувати своїх опонентів. Очевидно, це скоріше сарказм, ніж іронія, якої у виступах немає. особливо ефективний у такому ворожому середовищі, як ЄП: Фарадж протистояв групі європейських політиків [65, 89].

Використані політичні промови можна розподілити на ті, що були висловлені на підсумкових партійних зустрічах UKIP та ті, що були висловлені в ЄП. Також ми використовували невеликі коментарі, надані журналістам та промови під час робочих зустрічей. Якщо говорити про промови, які Н. Фарадж проголошував в ЄП, то вони відкривали вікно в порядок денний якщо не партій, то партійних коаліцій, які існують всередині ЄП. Крім того, дебати на пленарних засіданнях Європейського парламенту пропонують політичним діячам простір для висловлення своїх думок щодо політики Європейського Союзу майже безперервно, що дає змогу вивчати цілі виступи, на які не впливають інші учасники, такі як інтерв'юери чи члени комісії. Крім іншого, виступи в ЄП другорядною метою мають також вплив на громадськість.

Загалом, політичні промови дають змогу проголосити тему виступу, навести аргументи та підбити підсумки, цілком доводячи свою думку, що особливо зручно робити під час підсумкових конференцій партій.

.

РОЗДІЛ 2.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ» У ПРОМОВАХ Н.ФАРАДЖА (2006-2016 рр.)»

2.1. Методологічне підґрунтя дослідження.

Методологічне підґрунтя нашого дослідження складається з різних методів та методик, які ми використовували під час кількох етапів дослідження.

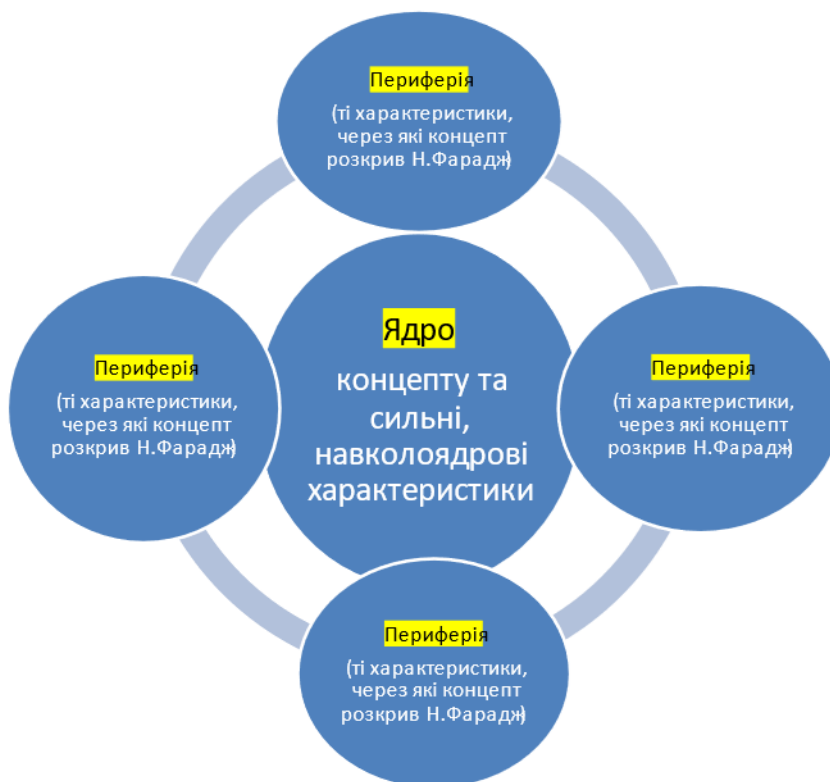
Звичайно, під час першого етапу, пошуку джерел аналізу (промов Н. Фараджа) та наукової літератури, яка б демонструвала ступінь наукової розробки теми, наявні дослідження різних аспектів теми та наукові розвідки з методології, ми використовували такі методи як: пошук, аналіз, систематизація матеріалів. Відповідно нам прийшлося відвідати сайт UKIP (там ми знайшли кілька підсумовуючих промов Фараджа перед членами партії наприкінці року), Європейського парламенту (для пошуку інформації щодо виступів Фараджа перед парламентарями), впливових та найбільш поширених журналів Великої Британії, таких як The Telegraph і т.д. Після того, як ми знайшли необхідну кількість різнобарвних джерел та наукової літератури ми згрупували їх відповідно до тематики і змісту, аби легше було аналізувати: група, яка сформована промова Н. Фараджа, група літератури, яка пояснює значення терміну «концепт», його структури та міждисциплінарного підходу до його розуміння; група, яка спрямована на розкриття значення та структури політичних промов; група, яка демонструє, що різні аспекти промов Фараджа вже аналізували, але не наш напрямок (мова йде про дискурсивні стратегії та основні теми, які Фарадж зачіпав у своїх промовах). Це дало можливість нам зробити висновок, що наша тема актуальна і не досліджувалася раніше у такому формулюванні.

Також, нами було використано метод періодизації. Відомо, що Найджел Фарадж має тривалу політичну кар'єру, брав участь в Консервативній партії з 1992 р., а 1993 р. – став одним із засновників євроскептичної Партії незалежності Сполученого Королівства. На сьогодні він також є активним політиком і є лідером Брекзіт партії. Тож перед нами поставало питання, за який період аналізувати його промови? Під час дослідження його біографії ми з'ясували його найбільш активний період по організації виходу Великої Британії з ЄС: у вересні 2006 р. Фараж став лідером UKIP та очолив її на виборах до ЄП 2009 р., а вже 4 липня 2016 р. пішов з посади лідера UKIP після вдалого (як для даної партії) проведення референдуму. Тож, саме цей період: 2006-2016 рр. нами і було обрано в якості періоду аналізу.

Наступним етапом стало з'ясування терміну «концепт», яке значення він має у сучасній науці, яке місце займає у філологічних дослідженнях і на що варто спертися при міждисциплінарному розумінні концепту. Ми дійшли висновку, що як раз міждисциплінарне розуміння концепту стане у нагоді під час нашого дослідження. Нами вирішено застосовувати лінгвокультурне та лінгвокогнітивне розуміння концепту. Під час опису особливостей міждисциплінарного підходу до терміну концепт, ми також з'ясували і які структурні елементи концепту виділяють ті чи інші науковці. Ми обрали для аналізу концепту «євроскептицизм» структуру ядро-периферія. За основу взяли теорію Р. Фрумкіної (*див. мал. 1*). Оскільки концепт групується навколо якоїсь «сильної» точки свідомості, від якої розходяться асоціативні вектори, найбільш релевантні для носіїв мови асоціації складають ядро концепту, менш значимі – периферію. Для визначення ядра, «сильної» точки концепту євроскептицизм, ми використовували словники: Оксфордський, Британіку, ВУЕ та інші. Для більш з'ясування більш релевантних ознак – було застосовано кількісний метод і метод конкретизації. Ті характеристики, що були вжиті у всіх визначеннях – склали ядро, а це була одна конкретна характеристика. Ті, які додалися різними словниками окремо – навколоядрові, сильні характеристики. Так ми з'ясували когнітивну

складову, використовуючи принцип ієрархії характеристик концепту. Для культурного нашарування концепту ми застосували ознаки з промов Фараджа, вони склали периферію концепту «євроскептицизм». Загалом, для першого та другого етапів роботи був характерним принцип концептуалізації: з'ясування значення терміну концепт та з'ясування значення концепту «євроскептицизм».

Теорія Р. Фрумкіної, згідно якої концепт можна розглядати як структуру ядро-периферія

Мал. 1. Теорія Р. Фрумкіної, згідно якої концепт можна розглядати як структуру ядро-периферія (графічний вираз – А. Хмель)

Тож для того, аби визначити більш релевантні ознаки – ми використали кількісні методи. Кількісні методи – тобто метод підрахунку у нашому випадку, ми використовували і коли рахували характеристики у промовах Фараджа. Відповідно, не менш сутнісними в лінгвостилістиці здавна вважають кількісні (квантативні) методи, які допомагають «у визначенні кількісних ознак мовних явищ. Кількісні методи дають можливість досягнути кількісні характеристики об'єкта дослідження, побачити за кількісними ознаками якісні, розкрити одну з рис діалектики у мовних явищах – перехід

кількісних показників у нову якість. У сучасних дослідженнях кількісні підрахунки значно полегшують (і пришвидшують) відповідні комп'ютерні програми. Використання комп'ютерів «дає змогу в короткий термін опрацювати велику кількість матеріалу і дістати вірогідні відомості про частотність явищ, обґрунтованість певних характеристик, переконливість та підтвердження висновків, одержаних за допомогою інших методів» [6].

З трьох випадків, які відомі для застосування статистичного методу: дослідження функціональних стилів літературної мови; індивідуальних стилів та з'ясування частотності вживання конкретних мовних одиниць, наш – саме третій. Також статистичний метод підрахунків ми використовували аби рахувати частоту вживання периферійних характеристик концепту «євроскептицизм» у промовах Фараджа.

Крім іншого, для аналізу промов Фараджа, ми використовували контент-аналіз для того, аби обрахувати скільки разів і в якому контексті зустрічалася периферійна характеристика концепту євроскептицизму в промовах. Це допомогло, використовуючи корені слів, зберегти час та не пропустити жодної характеристики. Загалом ми відібрали 15 промов з тої кількості, що знайшли і долучили 5 різних дебатів та інтерв'ю аби порівняти і зрозуміти, чи були використані інші складові (характеристик) євроскептицизму. Тож досліджено загалом 20 матеріалів.

Для аналізу промов Фараджа щодо їх мети, ми використовували результати німецького науковця Д. Грісвеле, який запропонував наступне визначення політичної промови: «це явище відбувається, перш за все, як певна комунікація, за якої оратор повідомляє щось, та певна кількість людей, які стоять по відношенню до оратора навпроти, сприймають його та його промову, проявляючи при цьому єдність». Дослідник зазначив, що на сприйняття публіки справляє великий вплив не тільки оратор, а й сама промова. Особистість оратора, ситуаційні обставини та настрої слухачів мають велике значення в процесі політичної промови та є невід'ємними елементами [64]. Всі ці обставини ми також намагалися звертати увагу.

І , для підбиття підсумків і написання висновків як у підрозділах, так і загальних по роботі, ми використовували такі методи, як: аналіз і синтез, історичний, порівняльний, вивчення та узагальнення практичного досвіду.

Тож на різних етапах свого дослідження ми використовували методи, які були більш вдалим і якісними для конкретного етапу, вони були як загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення), так і спеціально-філологічні, зокрема це визначення терміну концепт та його структури як ядро-периферія.

2.2. Лінгвокогнітивна специфіка актуалізації концепту «євроскептицизм».

Для того, аби з'ясувати лінгвокогнітивну специфіку концепту «євроскептицизм», маємо звернутися до визначення зазначеного терміну в різних словниках і з'ясувати конкретні характеристики, які є ядром концепту, виділити сильні ядрові характеристики, які також будуть наявні у словниках і є навколоядровими.

Для визначення характеристики концепту євроскептицизм, будемо спиратися на теорію Р. Фрумкіної, яка пропонує репрезентувати концепт як структуру, що має ядро і периферію, причому ядро концепту, на її погляд, становлять словникові значення лексеми (план змісту), а периферію – суб'єктивний досвід, різні прагматичні складники лексеми, конотації й асоціації [32].

Тож звернемо увагу на визначення євроскептицизму за різними словниками. Наголосимо, що єдиного визначення цього терміну – не існує, тому будемо звертати увагу на частоту вживаності тих чи інших характеристик.

Так, у «Великій українській енциклопедії» - «євроскептицизм» визначається як сукупність ідей та політичних рухів поширених в країнах Європи, що в ставлять під сумнів доцільність процесу політичної, правової та економічної інтеграції європейських держав [8].

В енциклопедії «Британніка» «євроскептицизм» визначається як «європейська політична доктрина, яка виступає за віддалення від Європейського Союзу (ЄС), або ж вихід з організації».... Далі у словнику подається пояснення, що «політичні партії, які підтримують євроскептичну точку зору, зазвичай є популістськими та загалом підтримують посилення імміграційного контролю на додаток до демонтажу чи впорядкування бюрократичної структури ЄС» [87].

Європейський центр дослідження популізму наводить таке визначення «євроскептицизм традиційно використовується для опису тих, хто є скептиками або виявляє опозицію до подальшої європейської інтеграції, іноді в поєднанні з бажанням відновити національний суверенітет у поточному процесі європейської інтеграції. Інші дослідження стверджують, що ця назва означає ширше поле впливу: євроскептицизм став загальним терміном для опозиції до процесу європейської інтеграції [54].

В Оксфордському словнику зазначено, що євроскептицизм «це відсутність довіри до Європейського Союзу як політичної, економічної та соціальної організації» і що він «посилився після кризи єдиної валюти» [53], а в сучасному словнику неологізмів додають що це «політичний і соціальний рух, що є паростками відмови громадян від Європейського Союзу» [49].

Одним із перших серйозних зусиль у напрямку дослідження політичного євроскептицизму була стаття П. Таггарта 1998 р., яка представила порівняльний аналіз євроскептицизму в національних партійних системах 15-ти держав-членів ЄС та Норвегії. У цій роботі євроскептицизм був визначений як «всеохоплюючий термін», який «виражає ідею умовної або кваліфікованої опозиції, а також включає відверту та безумовну опозицію процесу європейської інтеграції». У пізнішій порівняльній роботі Таггарт разом із Щербіаком розширили спектр аналізу, уточнивши початкове визначення терміну, запропонувавши більш чітке розмежування між «жорсткими» та «м'якими» формами євроскептицизму: «жорсткий євроскептицизм визначається як ситуація, «де існує принципова опозиція

щодо ЄС та європейської інтеграції». Це може мати форму прямої підтримки виходу з ЄС у випадку існуючих держав-членів або протидії членству щодо держав-кандидатів. Це також може прийняти форму «політики щодо ЄС, яка є рівнозначною протидії всьому проекту європейської інтеграції, як він зараз задуманий». «М'який євроскептицизм», навпаки, відноситься до ситуації, в якій немає принципових заперечень проти членства, але в якій висловлюються занепокоєння або критика щодо політики ЄС, яка є «кваліфікованою опозицією». Це може приймати форму «відчуття, що національний інтерес зараз суперечить траєкторії ЄС» [92].

Тож, як бачимо, у визначеннях терміну «євроскептицизм» основним позначенням, основною характеристикою є «скептицизм», «сумнів», «недовіра», «опозиція» до «європейської інтеграції». У всіх словниках, окрім «Британніки» та «Сучасного словника неологізмів» іспанською мовою. В останніх мова йде не про «опозицію» чи «сумнів» щодо європейської інтеграції, а про «віддалення» чи «вихід». Тож, як на нашу думку, це вже крайня форма опозиції, яка знаходить вираження у повному розірванні відносин з ЄС та виході країни з ЄС.

З урахуванням того, що визначень терміну євроскептицизм небагато, ми вирішили також звернути погляд на Вікісловник, який не можна вважати занадто академічним, проте, все-таки, його можна порівняти із тими визначеннями, що ми вже подавали вище. Тож, «євроскептицизм – це скептицизм щодо процесів європейської інтеграції (євроінтеграції). Євроскептицизм, або єврореалізм, з'явився як думка політиків всередині ЄС щодо рівня інтеграції європейських країн [9]. Тож, бачимо, що це визначення подається через термін скептицизм, а відповідно, також є ядровою характеристикою.

Також, задля збільшення матеріалів дослідження, ми вирішили використати визначення спільнокорінневого слова «євроскептик», щоб провести певні паралелі із самим визначенням терміну «євроскептицизм». Так, в словнику Collins «євроскептик» визначається як: 1. особа, яка виступає

проти збільшення повноважень Європейського Союзу; 2. це хтось, в першу чергу політик, який виступає проти тісніших зв'язків між Великою Британією та Європейським Союзом [51].

Словник Cambridge подає аналогічне до другого визначення зі словника Collins «євроскептик – це людина, особливо політик, який виступає проти тісніших зв'язків між Британією та Європейським Союзом [50].

Тож, якщо розширити базу аналізу додавши до терміну «євроскептицизм», термін «євроскептик», ми побачимо, що до ядрових характеристик додається протест проти збільшення повноважень ЄС та, бачимо яскраво національне забарвлення – «політик, який виступає проти тісніших зв'язків між Великою Британією та Європейським Союзом», тож мова йде конкретно про Британію. Зважаючи, що обидва словника є британськими, розуміємо, що вони в першу чергу врахували національний контекст та національний зміст, адже євроскептицизм як явище виник саме у Великій Британії.

Підсумуємо. Ядрова характеристика концепту «євроскептицизм» – «сумнів», «недовіра», «опозиція», або ж їх крайня форма «віддалення», «вихід» з ЄС.

Навколоядровими, сильними, стійкими характеристиками, що також є центром, складають навколишнє коло ядра концепту євроскептицизм, є «сумнів» до «політичної», «економічної», «правової» і «соціальної» сфер інтеграції; «недовіра» до бюрократичної структури ЄС, посилення міграційного контролю на кордонах, відновлення національного суверенітету, недовіра до єдиної валюти, що посилилася після кризи.

Також варто звернути увагу на той факт, що інколи у зазначених визначеннях згадується опозиція до процесу європейської інтеграції, інколи – до ЄС. З іншого боку, зважаючи на той факт, що ЄС – це одночасно і результат і процес європейської інтеграції, ми змушені ставитися до цих термінів як до синонімів, адже ЄС з'явився в результаті розвитку та посилення європейської інтеграції. А з урахуванням того, що процес

європейської інтеграції триває, по-перше, передбачено в подальшому розширення ЄС, адже на сьогодні наявні держави-кандидати на вступ до ЄС: Албанія, Боснія і Герцеговина, Молдова, Північна Македонія, Сербія, Туреччина, Україна та Чорногорія, у той час як Грузія та Косово є потенційними кандидатами. По-друге, не всі країни однаково заглиблені в процес європейської інтеграції, так, наприклад, навіть не всі країни-члени ЄС є членами Єврозони, таких всього 20 [67].

Для побудовання ієрархії цих навколоядрових характеристик, щоб визначити їх релевантність, ми застосували кількісний метод підрахунків, тобто статистичний. Як з'ясувалося, абсолютно всі характеристики, що нами були зазначені в попередньому абзаці і віднайдені в словниках, були використані для визначення терміну «євроскептицизм» по одному разу. І тільки сфери, до яких застосовують сумнів, щодо тих, в яких здійснюється європейська інтеграція – зазначені двічі: політична та економічна. Що ж до правової та соціальної – ці сфери загаді по одному разу в словниках.

Зазначимо, що європейська інтеграція, та її уособлення – ЄС має кілька конкретних втілень: шенгенська зона – відсутність кордонів – посилена міграція; економічно-валютний союз – наявність євровалюти – створення Єврозони; економічна інтеграція – єдині правила торгівлі – обмеження у виробництві промислових товарів та сільськогосподарської продукції; створення політичного союзу – європейська бюрократія. Передбачаємо, що саме навколо цих тем будуть будуватися периферійні характеристики концепту євроскептицизму в промовах Н. Фараджа.

Тож, підсумовуючи, зазначимо, що досліджуючи визначення євроскептицизму в словниках, ми з'ясували, що ядром концепту є «сумнів», «недовіра», «опозиція», «віддалення» від європейської інтеграції або крайня форма цього – «вихід» з ЄС. Навколоядрові, сильні характеристики, які посилюють ядро – це несприйняття політичної та економічної сфери європейської інтеграції (вони зустрілися по два рази в словниках), несприйняття правової та соціальної сфери європейської інтеграції, опозиція

бюрократії ЄС, повернення країнам національного суверенітету, посилення контролю міграції, суперечка між національними інтересами і процесами європейської інтеграції (див. мал. 2).

Лінгвокогнітивна специфіка актуалізації концепту «євроскептицизм»

Мал. 2: Структура концепту «євроскептицизм», визначена згідно теорії Р. Фрумкіної (лінгвокогнітивні характеристики) (А. Хмель)

Варто зробити наголос на тому, що всі ядрові характеристики, які нами зазначені в даному підрозділі робити, є узагальненими, тому розкриті мовцями під час промов і виступів (зокрема Фараджем) можуть бути абсолютно різними чином: від заборони міграції до країни (або введення жорсткого контролю на кордонах), до заперечення якоїсь зі сфер інтеграції (наприклад, політичної). Проте, більш докладно про це, тобто розкриття периферійних характеристик концепту євроскептицизму, в наступному пункті в якості лінгвокультурних аспектів.

2.3. Лінгвокультурні аспекти концепту «євроскептицизм» . Ідеологічна зумовленість номінацій «євроскептицизм» в промов Н. Фараджа.

Перш, ніж звернутися до викладення результатів другої практичної частини, і доповнити ядрові характеристики концепту євроскептицизм

лінгвокультурними аспектами, тобто периферійними характеристиками, спробуємо означити загальні особливості британського євроскептицизму.

Нагадаємо, що для британців характерним є «жорсткий» вид євроскептицизму, як зазначали П. Таггарт та А. Щербіак. Крім іншого, у кількох британських словниках визнано, що євроскептицизм характерний саме Британії і є опозицією тіснішим зв'язкам між Великою Британією та Європейським Союзом (див. попередній підрозділ). Тому, часто, ті характеристики, які визначають для євроскептицизму, є властивими саме британському варіанту.

Британський євроскептицизм має дві особливі якості. По-перше, він наповнює дискусію емоційністю. По-друге, і, можливо, важливіше, оскільки англо-європейські відносини можуть так легко розпалити емоції щодо «величезних розбіжностей», євроскептицизм є ресурсом, яким можуть користуватися як політики, так і преса.

Тож, «жорсткий» за своєю природою, євроскептицизм Великої Британії спочатку протистояв участі Королівства в ЄЕС, а потім зажадав виходу з ЄС. Ці настрої виявилися (різною мірою та з регіональними відмінностями) у політиці, ЗМІ та громадській думці. Щодо причин, то вони зосереджені на британській «інакшості» («відмінності»). Традиція суперницької політики та гостра конкуренція ЗМІ, занепад Імперії, а також аспекти національної психіки та ідентичності підживили британський євроскептицизм [90].

Звертаючи увагу на той факт, що у більш широкому сенсі структуру концепту можна представити у вигляді кола, а базове поняття – ядро концепту – знаходиться в центрі структури, то на периферії залишається все, що додається культурою, традиціями та особистим досвідом людей. Лінгвокультурологічний концепт як предмет вивчення лінгвокультурології постає (лінгвокультурологія) дослідникам як культурне, ментальне та лінгвістичне утворення. За визначенням Ю. Степанова, лінгвокультурний концепт – це ментальна одиниця, спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості та культури [96]. Лінгвокультурологічний концепт відрізняється

від інших одиниць своєю ментальною природою. Менталітет сприймається як керована сукупність образів і уявлень. Багато вчених погоджуються, що менталітет легше описати, ніж визначити. Менталітет глибшого мислення, стандартів поведінки являє собою внутрішню готовність людини діяти певним чином. Лінгвокультурологічний концепт відрізняється від інших ментальних одиниць наявністю ціннісного компонента. Цінність завжди в центрі концепту.

Лінгвоконцепт складається з оцінного, образного і концептуального компонентів. Смысловий компонент концепту зберігається в словесній формі. Образний компонент є невербальним і його можна щонайбільше описати чи інтерпретувати. Концепт включає такі семіотичні категорії, як образ, поняття і значення в скороченій формі і характеризується як неоднорідна та багатоозначова. Концепт набув репрезентації дискурсивного значення від поняття, від образу він присвоїв метафору та емоційність, а від значення він набув включення імені (концепту). Концепти як інтерпретатори значення постійно вдосконалюються та модифікуються. Будучи частиною системи, вони зазнають впливу інших концептів і модифікуються. Сама можливість інтерпретації свідчить про те, що багато понять піддаються змінам, оскільки світ навколо нас постійно змінюється, даючи нам можливість чомусь навчитися новому [96].

Концепт має певну структуру, яка не є жорсткою; це необхідна умова існування концепту та його входження в концептуальну сферу. Концепт включає всі психічні характеристики явища і забезпечує розуміння дійсності. Упорядкований набір концептів у свідомості людини формує його/її концептуальну сферу. Мова є одним із засобів доступу до свідомості людей, їх понятійної сфери, змісту і структури понять як одиниць мислення.

Тепер, з'ясувавши особливості лінгвокультурного аспекту концепту, можемо викласти результати нашого дослідження.

Дослідивши промови Н. Фараджа, ми прийшли до висновку, що, лінгвокультурні аспекти євроскептицизму будуються навколо наступних

периферійних характеристик (які ми розставили відповідно до частоти вживання – див. таблицю 1), та визначили ще в попередньому пункті (шенгенська зона – відсутність кордонів – посилена міграція; економічно-валютний союз – наявність євровалюти – створення Єврозони; економічна інтеграція – єдині правила торгівлі – обмеження у виробництві промислових товарів та сільськогосподарської продукції; створення політичного союзу – європейська бюрократія), але були нами конкретизовані вже після аналізу промов:

1. Тема міграції та кордонів; тема страху та небезпеки, тероризму, що пов'язана із відкритими кордонами та Шенгенською угодою;
2. Вихід з ЄС, референдум про вихід;
3. Тема недовіри до політичної складової інтеграції, тобто до політичного союзу та недовіри до бюрократичного апарату ЄС, який втілює цей політичний союз;
4. Тема повернення незалежності, суверенітету;
5. Недовіра до євровалюти, Єврозони;
6. «Інакшість» Великої Британії.

№	Назва теми (характеристика)	Кількість згадувань
1	Тема міграції та кордонів; тема страху та небезпеки, тероризму, що пов'язана із відкритими кордонами та Шенгенською угодою. <i>Всі характеристики, що пов'язані в цьому блоці – 56</i>	Тема міграції в різних конотаціях – 30 разів; Тема кордону – 20 разів Конкретні нації, якими апелював Фарадж для залякування і прикладів – болгари та румуни – 3 Культивування страху через неконтрольовану з міграцію – 3
2	Вихід з ЄС, референдум про вихід. <i>Всі характеристики, що пов'язані в цьому блоці – 23</i>	Тема виходу («leave») – 13 разів, «referendum» – 10 разів
3	Тема недовіри до політичної складової інтеграції, тобто до політичного союзу та	Тема відкидання політичного союзу - 8

	недовіри до бюрократичного апарату ЄС, який втілює цей політичний союз. Всі характеристики, що пов'язані в цьому блоці – 12	разів, недовіра до бюрократії або конкретного політика ЄС 4 рази
4	Тема повернення незалежності, суверенітету.	5
5	Недовіра до євровалюти, Єврозони.	5
6	«Інакшість» Великої Британії.	5
	Всього шість тем (характеристик)	

Таблиця 1. Частотність згадування периферійних характеристик в промовах Найджеда Фараджа (підраховано А. Хмель).

Тепер розкриємо частоту вживання тих чи інших периферійних характеристик та з'ясуємо їх основний зміст.

Характеристика імміграції найбільш вживана і , часто, заснована не тільки на економічному обґрунтуванні, а також на залякуванні та страху. Сама основа слова «migrant» вживається у різних конфігураціях: міграція, імміграція, імміграційна політика, неконтрольована імміграція і т.д., була вжита близько 30 разів. І якщо проаналізувати контекст вживання даних, то нейтральна або ж констатуюча конотація помітна в 15 випадках, і негативна також 15. Часто Фарадж зазначає, що він не проти міграції, але далі під час виступу зазначає, що імміграція май вкрай негативні наслідки. Відповідно, він вводить своїх слухачів в оману, використовуючи конструкцію «ми/я не проти... але...». Зазначимо також, що хронологія виступів нам демонструє, що до 2014 року конотація слова міграція мала більш нейтральне забарвлення, а от після міграційної кризи 2014 р. – негативне та агресивне, часто поєднане з залякуванням.

Щодо використання терміну «біженці» («refugees»), яке тісно пов'язане з міграцією, яке ми також долучили до даної характеристики, оскільки хвилі біженців визнаються науковцями як частина міграційного процесу [3]. Але, оскільки біженці – це змушені переселенці, які тікають або від природних

катастроф, або війн, або політичного переслідування, негативної конотації з даним терміном в текстах не помітно.

Тепер спробуємо проаналізувати в яких контекстах і які конотації має вживання слів з коренем «міграц». Зазначимо, що Фарадж говорить не тільки про імміграцію до ЄС та до Великої Британії а також між країнами ЄС: «Але поки я тут слухаю ці дебати, я вражений тим, що надто часто ми говоримо про імміграцію з третіх країн, з-за меж Європейського Союзу, що прибуває; ми не говоримо про те, що відбувається між державами-членами» [63].

Щодо прикладу позитивної конотації терміну «міграція» або «мігрант» наведемо таку цитату: «*We are a nation that has always been open minded about immigration. But more people came to this country in one year, 2010 than came in the thousand years before it....I'm not against immigration. Far from it. Migrants have qualities we all admire. Looking for a better life. They want to get on. I like that. We admire that*». («Ми – нація, яка завжди була відкритою щодо імміграції. Але за один 2010 рік до цієї країни прибуло більше людей, ніж за тисячу років до нього. ...Я не проти імміграції. Далеко не так. Мігранти мають якості, якими ми всі захоплюємося. У пошуках кращого життя. Вони хочуть потрапити. Мені це подобається. Ми захоплюємося цим....» [80]).

З іншого боку, набагато більше в тексті ми зустрічаємо засудження імміграції до Великої Британії, інколи, це пов'язано з конкретними країнами ці націями. Так, досить помітним є негативне ставлення до таких нових (на 2010 рік) членів ЄС, як Болгарія та Румунія. Зокрема, можемо навести такий приклад «*In fact, it is most likely the majority of Romanians who come to Britain don't come from Romania - they will come from Italy and Spain where there are already a million Romanian migrant workers*» («Насправді, швидше за все, більшість румунів, які приїжджають до Британії, не їдуть з Румунії – вони приїжджають з Італії та Іспанії, де вже є мільйон румунських трудових мігрантів») [80]. Щодо конкретних біженців з Румунії та Болгарії та посилення на них, то ми зустріли це тричі в текстах. 2013 р. на конференції зі своїми однопартійцями, лідер партії використав певний елемент залякування,

зазначивши, що оскільки семирічний період закінчився, то майже 30 млн. «хороших» людей Болгарії та Румунії мають відкритий доступ до Великої Британії, її системи соціального забезпечення та ринку праці.

Як зазначалося вище, питання імміграції Фарадж доволі часто ув'язує із відкритими кордонами, які погано контролюються і з питаннями національної безпеки. Вживаючи терміни «безпека/небезпека» Фарадж починає впливати на найголовнішу потребу людини за пірамідою Маслоу, і відповідно, завжди знаходить відгук, адже відчуття стану безпеки – це базова потреба людини, що знаходиться в основі піраміди. Для доведення цього твердження наведемо наступну тезу: *«I believe that the reason immigration is more of a concern than ever before for the British people relates to what we see going on beyond our shores. We see the chaos in Calais, where thousands of migrants are risking their lives to get from France to Britain; we see refugees in their thousands risking life and limb as they cross the Mediterranean on ships sailing from Libya. And we see that the issue of open borders and mass immigration is no longer simply an issue of social problems and the impact on British workers, it is fast becoming one of national security»* («Я вважаю, що причина, чому імміграція викликає занепокоєння британців більше, ніж будь-коли раніше, пов'язана з тим, що ми бачимо за нашими берегами. Ми бачимо хаос у Кале, де тисячі мігрантів ризикують життям, щоб дістатися з Франції до Британії; ми бачимо тисячі біженців, які ризикують життям і здоров'ям, перетинаючи Середземне море на кораблях, що плывуть з Лівії. І ми бачимо, що питання відкритих кордонів і масової імміграції більше не є просто питанням соціальних проблем і впливу на британських працівників, воно швидко стає питанням національної безпеки») [78].

Для посилення враження щодо негативних наслідків міграції, Фарадж використовує також і приклад Греції, зазначаючи, що Греція перебуває в стані хаосу через прибуття човнами 124 000 мігрантів в 2015 р., що на 750 відсотків більше, ніж за той самий період 2014 р.[78].

Також Фарадж наводить доводи з різних сторін, зокрема описуючи негативне ставлення до неконтрольованої міграції британців, він використовує результати соціологічних опитувань, з другого боку, додає власного досвіду *«I was stuck on that road outside Eurotunnel a few weeks ago. I was there for about 40 minutes and I was surrounded by scores of migrants, crossing the motorway and trying the passenger doors on my car. It is a pretty scary situation»* («Я застряг на тій дорозі біля Євротунелю кілька тижнів тому. Я був там приблизно 40 хвилин, і мене оточили десятки мігрантів, які переходили автомагістраль і чіпали двері мого автомобіля. Досить страшна ситуація») [77].

Страх, це те, що Фарадж культивує під час дуже сильно. Свого часу термін «джихад» та «Іділ» мали велике розповсюдження у використанні в Європі, на них і спирається політик, додаючи термін «терорист»: *«The free movement of people within the European Union also means the free movement of «Kalashnikov rifles» and «jihadists» within the bloc,... Isis said they would use the migrant tide to flood the EU with half a million jihadists»* («Вільне пересування людей у межах Європейського Союзу також означає вільне пересування «автоматів Калашникова» та «джихадистів» у межах блоку.... ІДІЛ заявила, що використає хвилю мігрантів, щоб затопити ЄС півмільйонами джихадистів») [76].

Фарадж у своїх виступах проводить чітку паралель між ЄС та міграцією, ставить майже рівняння. При чому такі свої судження він виголошує саме в ЄП: *«I was in an immigration debate chaired by Nick Robinson. I started to talk about Europe, the rights of entry and residence that EU citizens have. He stopped me. No, he said, this debate is about immigration it's not about Europe. That's how deep the disconnect goes»* («Я брав участь у дискусії про імміграцію під головуванням Ніка Робінсона. Я почав говорити про Європу, права на в'їзд і проживання, які мають громадяни ЄС. Він мене зупинив. Ні, сказав він, ці дебати про імміграцію, а не про Європу... Ось наскільки глибоким є роз'єднання») [82]. Цей конкретний приклад демонструє, що надавши

негативної конотації темі міграції, він переносить цей негатив на всю Європу, ніби зазначаючи «а що таке Європа, як не міграція?».

Намагаючи зафарбувати всю Європу у фарбу негативізму, Фарадж втретє використовує тему болгарів і румун, цього разу з метою залякування британців: *«There is an even darker side to the opening of the door in January. London is already experiencing a Romanian crime wave. There have been an astounding 27,500 arrests in the Metropolitan Police area in the last five years. 92 % of ATM crime is committed by Romanians. This gets to the heart of the immigration policy that UKIP wants, we should not welcome foreign criminal gangs and we must deport those who have committed offences»* («Є ще темніша сторона відкриття дверей у січні. Лондон вже переживає хвилю румунської злочинності. За останні п'ять років у столичній поліції було заарештовано 27 500 осіб. 92 % злочинів, пов'язаних із банкоматами, скоюють румуни. Це стосується суті імміграційної політики, якої хоче UKIP, ми не повинні вітати іноземні злочинні угруповання, і ми повинні депортувати тих, хто вчинив правопорушення») [82].

Думаємо, варто також нагадати і про епітети, які досить часто зустрічалися поряд із терміном «імміграція» в промовах лідера UKIP: «масова», «неконтрольована», «злочинна», «раніше не бачена». Тож, маємо суто негативне розуміння процесу міграції.

Оскільки тема міграції напрямку пов'язана із темою кордонів та їх контролю, то цю характеристику ми поставили поряд із міграцією, пов'язавши їх в парі. Перша ж теза, яку ми наведемо, продемонструє також цей зв'язок в дискурсі Фараджа (2006 р.): *«This debate goes to the very heart of what the EU is all about, and it is becoming perfectly obvious that no nation can control its own borders, decide its own immigration policy, and at the same time remain part of the European Union»* («Ця дискусія торкається самої суті сутності ЄС, і стає абсолютно очевидним, що жодна нація не може контролювати власні кордони, вирішувати власну імміграційну політику і в той же час залишатися частиною Європейського Союзу») [63].

Тема кордонів – часто пов’язана саме із закликом до конкретних дій: «повернення кордонів», «кордони мають контролюватися», нерідко поряд вживається фраза, яка дає негативне забарвлення ЄС, оскільки ЄС контролює кордони на в’їзд до Великої Британії, і контролює їх не надто добре. Загалом, термін «кордон» зустрічається у згаданих промовах 20 разів. Для підтвердження нашої думки наведемо кілька ще кілька цитат: «*We want our borders back*» («Ми хочемо повернути наші кордони»)… «*We get our borders back*» («Ми повернемо наші кордони») [75].

В наступній цитаті політик зазначає, що здатність контролювати власні кордони – це одна з основних ознак національної держави, в ній же зазначено, що Британія – не є частиною європейського континенту, є островом (тобто мова йде про «окремішність» королівства, його «інакшість»), і на останок – теми кордонів і міграції. Вважаємо, цю цитату одну із самих сильних, яка підтверджує та ілюструє одночасно кілька периферійних ознак концепту євроскептицизм: «*The ability to control one’s borders and decide who should be a citizen in your country is one of the most basic characteristics of a nation state, and in that regard the UK is very lucky because we are not part of the continent of Europe. We are an island, we have our own natural borders and it is for that reason that I, and the vast majority of the British population, do not want immigration to be controlled at a European level, believing it far better that we organise it for ourselves*» («Здатність контролювати свої кордони та вирішувати, хто має бути громадянином вашої країни, є однією з основних характеристик національної держави, і в цьому відношенні Великої Британії дуже пощастило, оскільки ми не є частиною європейського континенту. Ми острів, у нас є власні природні кордони, і саме з цієї причини я та переважна більшість британського населення не хочемо, щоб імміграція контролювалася на європейському рівні, вважаючи, що набагато краще, щоб ми організовували це для ми самі» [63].

Концентруючись навколо теми кордонів, Фарадж загалом відкидає ідею ЄС як таку, адже зазначає, що нація не може бути частиною ЄС і при цьому

контролювати свою міграційну політику і кордони *«This debate goes to the very heart of what the EU is all about, and it is becoming perfectly obvious that no nation can control its own borders, decide its own immigration policy, and at the same time remain part of the European Union»* («Ця дискусія торкається самої суті сутності ЄС, і стає абсолютно очевидним, що жодна нація не може контролювати власні кордони, вирішувати власну імміграційну політику і в той же час залишатися частиною Європейського Союзу»). Далі він виводить важливість теми прикордонного контролю на першочергове значення: *«It is clear that in the forthcoming EU referendum the issue of border controls will dominate the debate»* («Зрозуміло, що на майбутньому референдумі в ЄС домінуватиме питання прикордонного контролю») [78].

Тож, ми поступово перейшли до крайньої точки концепту євроскептицизму – виходу Великої Британії з ЄС, і першої сходинки цього – референдуму, на якому населення мало б підтвердити запит UKIP та консерваторів на вихід з ЄС. Достатньо натиснувши на невдалу політику міграції та відкритих кордонів, Фарадж підводить населення до думки про референдум та вихід Британії з ЄС: *«We have long been witness in Britain to the failed policy of the EU's open borders, supported by the establishment politicians to the detriment of our nation. When the referendum comes, the British people will finally have their chance to reject these open borders by saying No to the European Union»* («У Британії ми давно були свідками провалу політики відкритих кордонів ЄС, яку підтримували політики верхівки на шкоду нашій нації. Коли відбудеться референдум, британський народ нарешті матиме шанс відмовитися від цих відкритих кордонів, сказавши Ні Європейському Союзу») [78].

Тема виходу з ЄС та референдуму. Оскільки Фарадж вбачає у ЄС більше негативів та недоліків, чим переваг для Великої Британії, він запевняє британців про вихід. Тому терміни «leave», «leavigng», «referendum», що самі собою передають негативне ставлення, скептицизм до ЄС, вживаються доволі часто у виступах. «Leave» – 13 разів, «referendum» – 10

Відповідно до того, що вихід з ЄС є крайньою формою недовіри до ЄС, його принципів, політики, пояснювати негативний зміст цих термінів не вважаємо за необхідне. Зазначимо тільки, що тема виходу і референдуму була значно більш «розкручена» та поширена у виступах Фараджа, ніж, наприклад, тема національного суверенітету та Єврозони.

Тема відкидання політичного союзу, недовіра до політичної інтеграції ЄС, зустрічається в даних промовах 8 разів, зокрема як наголос на тому, що ЄС, як політичний проєкт – є невдалим, що він був нав'язаний країнам ЄС нечесно, прихованим способом: *«The way that it did is you have, by stealth, by deception, without ever telling the truth to the British or the rest of the people of Europe, you have imposed upon them a political union and when the people in 2005 in the Netherlands and France voted against that political union when they rejected the constitution, you simply ignored them and brought the Lisbon Treaty in through the back door»* («Спосіб, яким це зроблено, полягає в тому, що ви потай, шляхом обману, ніколи не кажучи правди британцям чи решті людей Європи, ви нав'язали їм політичний союз, і коли люди в 2005 році в Нідерландах і Франції проголосували проти цього політичного союзу, коли вони відхилили Конституцію, ви просто проігнорували їх і внесли Лісабонський договір через чорний хід») [78].

Називаючи під час бюрократів та політиків європейських структур брехунами та некомпетентними особами, Фарадж надає їм такої конотації, наче вони не здатні оцінити реальність і входять із нею у заперечення: *«You as a political project are in denial. You're in denial that your currency is failing»* («Ви як політичний проєкт у запереченні. Ви заперечуєте, що ваша валюта падає») [75].

Крім іншого, майбутнє, яке пророкує Фарадж для ЄС також негативне, оскільки під час свого виступу в ЄП після переможного референдуму він зазначив «Я не думаю, що Велика Британія стане останньою країною, що вийде з ЄС». Додавши: *«It is now inevitable that this 'United States of Europe' will not be completed; it is now inevitable that countries will leave the euro; it is*

now inevitable that countries will leave the union» («Це неминуче, що ці «Сполучені Штати Європи» не будуть завершені; зараз неминуче, що країни вийдуть із зони євро; зараз неминуче, що країни покинуть союз») [60].

Поглиблюючись тему бюрократії ЄС та негативного ставлення до неї, звернемо увагу на два аспекти. Перше, в одному з виступів, Фарадж принизив Ромпея, зазначивши, що його в Європі ніхто не знає, зокрема і британці. В такому випадку, чому до його ініціатив мають дослухатися?: «Ну, я боюся, все, що ми отримали, це ви ... питання, яке я хочу поставити: хто ви? Я ніколи не чув про вас – ніхто в Європі ніколи не чув про вас.... Я можу говорити від імені більшості британців, кажучи, що ми вас не знаємо, ми вас не хочемо, і чим швидше вас виведуть звідси, тим краще». Другий випадок був явним приниженням щодо можливостей бюрократів працювати не на адміністративних посадах: *«I know that virtually none of you have never done a proper job in your lives, or worked in business, or worked in trade, or indeed ever created a job»* («Я знаю, що фактично ніхто з вас ніколи в житті не займався належною роботою, не працював у бізнесі, не працював у торгівлі, і взагалі ніколи не створював робоче місце») [57, 59].

Крім іншого, Фарадж не оминув зазначити, як зріс імідж його партії, довіра до нього і як змінилося ставлення самих парламентарів до членів UKIP в ЄС. Він наголошує на зміні позицій: *«You're quite right Mr Schultz – Ukip used to protest against the establishment and now the establishment protests against Ukip»* («Ви цілком праві, пане Шульц – Укіп раніше протестувала проти істеблішменту, а тепер істеблішмент протестує проти Укіп»).

Загалом, тему бюрократії ЄС та ставлення до неї політик зачіпав 4 рази в різних промовах, але, оскільки ми поєднали характеристику несприйняття політичного проєкту ЄС з темою бюрократії, вона у нас передує перед темою суверенітету.

Повернення незалежності, суверенітету неодноразово була пов'язана із поверненням до буття як «нормальної нації». Слово незалежність зустрічається 5 разів. Прослідковується тенденція до того, що Фарадж часто

говорить, що британці будь-що мають робити самі, включаючи і запровадження законодавства і не підкорятися директивам і зверху, тобто з ЄС.

Загалом, як на нашу думку, тема повернення незалежності та суверенітету, мала б бути центральною у всіх промовах Фараджа, але цього не сталося. На наш подив, цю «карту» Фарадж розігрував дуже обережно. Можливо, це було пов'язано із тим, що тут було б важко вийти на емоції, що для нього є вкрай характерним. Тому, застосовуючи тему «незалежності», політик говорив про управління, зокрема : *«Our laws have come from Brussels – and what laws. What directives. What a list of instructions. How this shall be done. How that shall be regulated. Process and compliance and inspection and regulation are taking over from production and leadership and enterprise»* («Наші закони прийшли з Брюсселя – і які закони. Які директиви. Який список інструкцій. Як це буде зроблено... Як це буде регулюватися. Процеси, відповідність, інспектування та регулювання переходять від виробництва, керівництва та підприємства») [82].

Суверенність, самоврядність є ознакою нормальною нації (якої, вочевидь, Британія в даний момент позбавлена) *«We want to be an independent self-governing, normal nation and that is what we have done and that is what must happen»* («Ми хочемо бути незалежною самоврядною, нормальною нацією, і це те, що ми зробили, і це те, що має статися») [75].

Для Фараджа повернення незалежності – є важливим завданням, заради виконання якого він буде співпрацювати з іншими політичними партіями Європи. Наступна цитата свідчить, що лідер партії «незалежників» не буде проти, якщо й інші країни попрямують до виходу з ЄС: *«Will be working with parties and political movement across Europe that are looking to get their independence back, too»* («Будемо працювати з партіями та політичними рухами по всій Європі, які також прагнуть повернути свою незалежність [61].

Наступні дві теми, як і попередня зустрічаються в промовах по 5 разів, відповідно вони є однаково привабливими в концепті євроскептицизму Н. Фараджа.

Тема, пов'язана з недовірою до економічної складової європейської інтеграції, євровалюти і Єврозони. Тут часто Фарадж проявляв дуже агресивну позицію, надаючи цим термінам суто негативної конотації.

Вкрай недовірливе ставлення до європейської валюти Фарадж висловив у промові під назвою «Приречене Євро» перед членами партії «Дія за незалежну та нейтральну Швейцарію (AUNS), союзника SVP – найбільшої політичної партії Швейцарії – яка зробила опозицію до членства в Європейському Союзі стрижнем своєї політики. Під час виступу він зазначив: «Я живу в Європі, яка розділена Євро з півночі на південь, де Північ почувається досить добре, а Південь змушений бідувати. *«Це неминуче, що ці «Сполучені Штати Європи» не будуть завершені; зараз неминуче, що країни вийдуть із зони євро; зараз неминуче, що країни покинуть союз»* [60].

Фарадж наголошував, що політика в межах Єврозони є помилковою і привела до бідності Греції *«You're in denial that your currency is failing, just look at the Mediterranean, as a policy to impose poverty on Greece and the rest of the Mediterranean you've done very well and you're in denial over Mrs Merkel's call last year for as many people as possible to cross the Mediterranean into the EU has led to massive divisions between countries and within countries»* («Ви заперечуєте, що ваша валюта занепадає, просто подивіться на Середземномор'я, як на політику, спрямовану на нав'язування бідності Греції та решті Середземномор'я, ви зробили дуже добре, і ви заперечуєте минулорічний заклик пані Меркель до якомога більше людей перетнути Середземне море в ЄС призвело до масових розбіжностей між країнами та всередині країн»).

Тема «інакшості» була реалізована наступними фразами: *«We are not part of the continent of Europe. We are an island»* [82]. І якщо ці тези просто

демонструють що Британія на думку Фараджа «інша», то в наступній цитаті він розкриває причини цієї відмінності *«Britain is different. Our geography puts us apart. Our history puts us apart. Our institutions produced by that history put us apart. We think differently. We behave differently. I'm not giving you the Love, Actually version of what makes Britain different... The idea of free speech was a reality in England when Europe was run by princes with tyrannical powers... Throughout Europe, England was known as the land of liberty»* («Британія інша. Наша географія відрізняє нас. Наша історія розрізняє нас. Наші інституції, створені цією історією, відрізняють нас. Ми думаємо інакше. Ми поведимося по-різному. Я не розповідаю вам про те, що робить Британію іншою... Ідея свободи слова була реальністю в Англії, коли Європою керували князі з тиранічною владою... По всій Європі Англія була відома як країна свободи») [82].

Тож слово «different» в контексті зазначення, що Британія інша було використано 5 разів в двох промовах. В той самий час зазначимо, що це слово було використано і щодо іншого об'єкту мовлення, зокрема в тому, що в тому контексті, що сама UKIP є іншою, її політика відрізняється від політики інших британських партій [78]. В останньому контексті слово «different» було також вимовлено в кількох промовах 6 разів.

Підсумуємо, периферійні ознаки концепту євроскептицизм Н. Фараджа, які проявилися як лінгвокультурні аспекти концепту «євроскептицизм», були виражені наступними темами: тема міграції та кордонів – недовіра до політики міграції ЄС, яка для більшого впливу на слухачів була забарвлена темою страху та небезпеки, тероризму, які стали наслідком відкритих кордонів ЄС та реалізації Шенгенської угоди. Ці дві теми були ув'язані таким чином: щоб подолати негативні наслідки міграції – треба повернути контроль за кордонами Великій Британії; тема виходу Великої Британії з ЄС, яка була також вербалізована словом «референдум» за вихід – стала також однією з сильних характеристик концепту євроскептицизм, в якій навіть не має потреби пояснювати негативне сприйняття британцями ЄС; повернення

незалежності і суверенітету через недовіру до діяльності ЄС була вербалізована через такі конструкції які давали зрозуміти – що незалежність – це звичайна, нормальна характеристика нормальної нації, яку Британія також має собі повернути ; тема недовіри до політичної складової інтеграції, тобто до політичного союзу та недовіри до бюрократичного апарату ЄС, який втілює цей політичний союз хоча і згадувалася невелику кількість разів, проте була досить сильним проявом євроскептицизму: політичний союз занепадає, він як проєкт – є невдалим, який протягнули оманливим шляхом; недовіра до євровалюти, Єврозони була виражена словами «розподіл» ЄС на багатих та бідних, невдала політика в межах Єврозони призвела до бідності, тож крайній варіант втілення економічної інтеграції – створення економічно-валютного союзу – є поганою ідеєю та проєктом згідно з промовами Н. Фараджа; «інакшість» Великої Британії прослідковується вкрай рідко, але вона пояснює думку Фараджа, чому Британія має вийти з ЄС, відповідно грає ключову роль в аргументації, хоча і згадується рідко. Таким чином Фараджа протиставляє Велику Британію та ЄС, бо перша – «інша» (див. мал.3).

**Лінгвокультурні аспекти концепту
«євроскептицизм» в промовах Н. Фараджа.**

Посилена міграція (+ залякування) –
відсутність кордонів – шенгенська зона – 56

Вихід з ЄС, референдум про вихід –
26

Тема відкидання
політичного союзу та
недовіра до бюрократії
ЄС – 12

Тема повернення
незалежності,
суверенітету – 5

Недовіра до
євровалюти,
Єврозони – 5

«Інакшість»
Великої Британії –
5

Мал. 3. Демонстрація частотності застосування різних характеристик в промовах Н. Фараджа (А. Хмель)

Якщо згадаємо, якими були ядрові характеристики концепту євроскептицизм згідно словників та порівняємо з периферійними ознаками, то маємо прийти до висновку, що не всі з них були вербалізовані Фараджем в його промовах. Так, ядром концепту є «сумнів», «недовіра», «опозиція», «віддалення» від європейської інтеграції або крайня форма цього – «вихід» з ЄС – все це було вербалізовано. А от ті характеристики, які ми назвали навколоядровими, сильними характеристики: від несприйняття політичної та економічної сфери європейської інтеграції (вони зустрілися по два рази в словниках), несприйняття правової та соціальної сфери європейської інтеграції до опозиції бюрократії ЄС, повернення країнам національного суверенітету, посилення контролю міграції, суперечка між національними інтересами і процесами європейської інтеграції – не всі були вербалізовані. Зокрема Фарадж напряду не згадував про правову та соціальну сфери. Так, він зазначав, що британці маєть надавати соціальну та матеріальну підтримку мігрантам, проте не згадував це як результат невдалої політики ЄС, а як негативний результат міграції.

ВИСНОВКИ

Взаємозв'язки мови та соціальної дійсності, мови та ідеології, мови та влади перебувають у фокусі постійної уваги сучасної лінгвістики. Актуальним напрямом досліджень у цій сфері є вивчення політичного дискурсу. Суттєвою рисою таких досліджень є те, що в них розглядають новітні види політичного дискурсу, які з'явилися нещодавно й перебувають у стані формування.

У вступі нашого дослідження, звернувши увагу на причини євроскептицизму як явища, ми зробили припущення, що концепт євроскептицизму буде будуватися навколо таких понять, як «британська інакшість/відмінність», «британська ідентичність», «ми – не Європа», «наші (тобто британські) кордони», «директивність методів ЄС».

Під час проведення дослідження ми з'ясували, що сформульовані причини євроскептицизму були лише частково вербалізовані у промовах Н. Фараджа і, якщо говорити про частотність розкриття тих чи інших характеристик концепту, то теми інакшість/відмінність», «британська ідентичність», «ми – не Європа», які мали б на нашу думку займати центральне місце у дискурсі, були трохи відсунуті на дальній план, а зосередження відбулося навколо теми міграції та кордонів. Тож, сформульована на початку дослідження гіпотеза лише частково відповідає дійсності.

Використана, проаналізована та систематизована наукова література допомогла у формулюванні методологічної бази дослідження: визначення сутності та структури концепту, його міждисциплінарного становища, значення, можливостей та видів політичних промов, методів дослідження. Аналіз статей ж та монографій, в яких вже аналізувалися промови Фараджа, засвідчив, що окремі аспекти вербалізації євроскептицизму Н. Фараджа були об'єктом аналізу: стратегії та тактики, що були використані в дискурсі, метафоричність висловів, але комплексного дослідження з концентрацією на

ядрових та периферійних характеристиках концепту євроскептицизм у промовах Н. Фараджа не здійснювалося, що засвідчує новизну теми.

В першому розділі ми сформулювали теоретичні засади дослідження, визначивши поняття концепт у парадигмі сучасної лінгвістики, описати можливості міждисциплінарного підходу до аналізу концепту.

Термін «концепт» не є новим для науки, він відомий ще з часів Аристотеля. Він є загальним терміном для багатьох наукових напрямків: філософії, філології, лінгвістиці, та таких міждисциплінарних напрямків, як когнітивна психологія, когнітивна лінгвістика, що займаються мисленням і пізнанням, зберіганням і перетворенням інформації, а також культурологічна лінгвістика, яка все ще визначає та уточнює межі теорії, постулатів і основних категорій, що утворюються. Поняття «концепт» застосовується для позначення ментального образу, який номінується мовною одиницею. Питання структури та видів концепту не є повністю вирішеним, свідченням чого виступають численні роботи дослідників різних країн.

Для більш неупередженого аналізу концепту євроскептицизм варто мати на увазі саме міждисциплінарний підхід, який відображає і культурі і мовні складові. У нашій роботі ми розглядаємо концепт євроскептицизму у ракурсі двох зі згаданих підходів: культурологічного та когнітивного. Культурологічний підхід використовується при вивченні ідеологічних та етноцентричних елементів як провідних конститuentів цього концепту. Ці елементи розглядаються через конфронтацію Британії «інакшої» та «Європи». Також зазначений підхід досліджує позначення «інакшості», не європейськості британців. Концепт має певну структуру, компоненти якої взаємодіють між собою. Цей факт пояснює вибір фреймового аналізу для репрезентації структури концепту євроскептицизм.

Також нам вдалося з'ясувати онтологічну сутність і визначити структуру євроскептицизму як дискурсно релевантного явища; виявити специфіку британського євроскептицизму. Як продемонстрував огляд літератури, однозначного загальноприйнятого використання терміну «євроскептицизм»

явно немає. Ця множинність вживань відображена і в дискурсі навколо євроскептицизму. Серед досліджень найпоширенішою є відмінність між «жорстким» і «м'яким» євроскептицизмом. Термін «м'який євроскептицизм» часто використовується для позначення тенденцій, які краще концептуалізувати в термінах «європеїзації» політичних дебатів, оскільки партії та інші учасники критично беруть участь у різних політичних виборах у зростаючому діапазоні сфер на європейському рівні. Ці проблеми визначення не були суттєвою перешкодою для розвитку наукових досліджень. Дебати навколо питань визначення є в основному відображенням дедалі активнішого наукового інтересу до природи, походження та перспектив євроскептицизму.

Схарактеризувавши політичні промови як різновид інституційного спілкування та визначивши їх лінгвоідеологічні особливості, ми прийшли до наступного висновку, що, загалом, політичні промови дають змогу проголосити тему виступу, навести аргументи та підбити підсумки, цілком доводячи свою думку, що особливо зручно робити під час підсумкових конференцій партій. І, для підбиття підсумків і написання висновків як у підрозділах, так і загальних по роботі, ми використовували такі методи, як: аналіз і синтез, історичний, порівняльний, вивчення та узагальнення практичного досвіду.

Найджел Фарадж довів в своїх промовах необхідність проведення референдуму за вихід з ЄС, а сам референдум став з 2014 року провідною темою, а потім він ще й відбувся в 2016 році. Тому основна риса євроскептицизму Фараджа – це недовіра до ЄС, його інституцій та можливостей, це погляд на ЄС як на цілком недосконалу організацію, що не має переваг після Лісабонської угоди (про що часто заявляє Фарадж – британців ввели в оману, європарламентарі не говорять правду, політичний союз протягнули через чорний хід і т.д.). Тож, як було зазначено, євроскептицизм варіанту Фараджа – жорсткий вид, що і проявлявся у його промовах в ЄП, на конференціях UKIP, в інтерв'ю, політичних дебатах.

Використані політичні промови можна розподілити на ті, що були висловлені на підсумкових партійних зустрічах UKIP та ті, що були висловлені в ЄП. Також ми використовували невеликі коментарі, надані журналістам та промови під час робочих зустрічей. Якщо говорити про промови, які Н. Фарадж проголошував в ЄП, то вони відкривали вікно в порядок денний якщо не партій, то партійних коаліцій, які існують всередині ЄП. Крім того, дебати на пленарних засіданнях Європейського парламенту пропонують політичним діячам простір для висловлення своїх думок щодо політики Європейського Союзу майже безперервно, що дає змогу вивчати цілі виступи, на які не впливають інші учасники, такі як інтерв'юери чи члени комісії. Крім іншого, виступи в ЄП другорядною метою мають також вплив на громадськість.

Для здійснення якісного, об'єктивного та всебічного дослідження, ми musiли сформулювати методологічне підґрунтя дослідження. На різних етапах свого дослідження ми використовували методи, які були більш вдалимi і якісними для конкретного етапу, вони були як загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення), так і спеціально-філологічні, зокрема це визначення терміну концепт та його структури як ядро-периферія. Для аналізу промов Фараджа, ми використовували контент-аналіз для того, аби обрахувати скільки разів і в якому контексті зустрічалася периферійна характеристика концепту євроскептицизму в промовах. Це допомогло, використовуючи корені слів, зберегти час та не пропустити жодної характеристики. Загалом ми відібрали 15 промов з тої кількості, що знайшли і долучили 5 різних дебатів та інтерв'ю аби порівняти і зрозуміти, чи були використані інші складові (характеристик) євроскептицизму. Тож досліджено загалом 20 різних матеріалів.

Для аналізу промов Фараджа щодо їх мети, ми використовували результати німецького науковця Д. Грісвеле, який запропонував таке визначення політичної промови, згідно з якого промова є явищем, яке відбувається як комунікація, за якої оратор щось повідомляє, а певна

кількість людей, які стоять по відношенню до оратора навпроти, сприймають його та його промову, проявляючи при цьому однаковість з мовцем. Дослідник зазначив, що на сприйняття публіки справляє великий вплив не тільки оратор, а й сама промова. Особистість оратора, ситуаційні обставини та настрої слухачів мають велике значення в процесі політичної промови та є невід'ємними елементами.

Для того, аби з'ясувати когнітивні механізми вербалізації концепту євроскептицизму, ми звернулися до визначення євроскептицизму в словниках. І, з'ясували, що ядром концепту є «сумнів», «недовіра», «опозиція», «віддалення» від європейської інтеграції або крайня форма цього – «вихід» з ЄС. Навколоядрові, сильні характеристики, які посилюють ядро – це несприйняття політичної та економічної сфери європейської інтеграції (вони зустрілися по два рази в словниках), несприйняття правової та соціальної сфери європейської інтеграції, опозиція бюрократії ЄС, повернення країнам національного суверенітету, посилення контролю міграції, суперечка між національними інтересами і процесами європейської інтеграції.

Варто зробити наголос на тому, що всі ядрові характеристики, які нами зазначені в даному підрозділі робити, є узагальненими, тому розкриті мовцями під час промов і виступів (зокрема Фараджем) можуть бути абсолютно різними чином: від заборони міграції до країни (або введення жорсткого контролю на кордонах), до заперечення якоїсь зі сфер інтеграції (наприклад, політичної). Проте, більш докладно про це, тобто розкриття периферійних характеристик концепту євроскептицизму, в наступному пункті в якості лінгвокультурних аспектів.

Щодо лінгвокультурної специфіки концепту євроскептицизм, які ми визначили як периферійні відносно до ядерних характеристик, визначених словниками, то лінгвокультурні аспекти концепту «євроскептицизм, були виражені наступними темами: тема міграції та кордонів – недовіра до політики міграції ЄС, яка для більшого впливу на слухачів була забарвлена

темою страху та небезпеки, тероризму, які стали наслідком відкритих кордонів ЄС та реалізації Шенгенської угоди. Ці дві теми були ув'язані таким чином: щоб подолати негативні наслідки міграції – треба повернути контроль за кордонами Великої Британії; тема виходу Великої Британії з ЄС, яка була також вербалізована словом «референдум» за вихід – стала також однією з сильних характеристик концепту євроскептицизм, в якій навіть не має потреби пояснювати негативне сприйняття британцями ЄС; повернення незалежності і суверенітету через недовіру до діяльності ЄС була вербалізована через такі конструкції які давали зрозуміти – що незалежність – це звичайна, нормальна характеристика нормальної нації, яку Британія також має собі повернути ; тема недовіри до політичної складової інтеграції, тобто до політичного союзу та недовіри до бюрократичного апарату ЄС, який втілює цей політичний союз хоча і згадувалася невелику кількість разів, проте була досить сильним проявом євроскептицизму: політичний союз занепадає, він як проєкт – є невдалим, який протягнули оманливим шляхом; недовіра до євровалюти, Єврозони була виражена словами «розподіл» ЄС на багатих та бідних, невдала політика в межах Єврозони призвела до бідності, тож крайній варіант втілення економічної інтеграції – створення економічно-валютного союзу – є поганою ідеєю та проєктом згідно з промовами Н. Фараджа; «інакшість» Великої Британії прослідковується вкрай рідко, але вона пояснює думку Фараджа, чому Британія має вийти з ЄС, відповідно грає ключову роль в аргументації, хоча і згадується рідко. Таким чином Фараджа протиставляє Велику Британію та ЄС, бо перша – «інша».

Якщо згадаємо, якими були ядрові характеристики концепту євроскептицизм згідно словників та порівняємо з периферійними ознаками, то маємо прийти до висновку, що не всі з них були вербалізовані Фараджем в його промовах. Так, ядром концепту є «сумнів», «недовіра», «опозиція», «віддалення» від європейської інтеграції або крайня форма цього – «вихід» з ЄС – все це було вербалізовано. А от ті характеристики, які ми назвали навколоядровими, сильними характеристиками: від несприйняття політичної та

економічної сфери європейської інтеграції (вони зустрілися по два рази в словниках), несприйняття правової та соціальної сфери європейської інтеграції до опозиції бюрократії ЄС, повернення країнам національного суверенітету, посилення контролю міграції, суперечка між національними інтересами і процесами європейської інтеграції – не всі були вербалізовані. Зокрема Фарадж напряду не згадував про правову та соціальну сфери. Так, він зазначав, що британці мають надавати соціальну та матеріальну підтримку мігрантам, проте не згадував це як результат невдалої політики ЄС, а як негативний результат міграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананко Т. Р. Лінгво-стилістичні особливості перекладу політичного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Випуск 54, 2015. С. 245-247.*
2. Балабанов К. В., Митрощенко В. І. Партія Reform UK (Brexit) та її вплив на процес виходу Великої Британії з Європейського Союзу. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXIV підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Маріуполь: МДУ, 2022. 400 с. С.126-128*
3. Біженці : невід'ємний елемент сучасного світового міграційного процесу : монографія / Н. П. Тиндик. Львів, 2007. 608 с.
4. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови.* Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. Вип. 16. С. 232–238.
5. Весна Т. В. Ідеологічний та національно-культурний компоненти в семантичній структурі лексики політичного дискурсу (на матеріалі франкої російськомовної преси 90-х років) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2002. 20 с.
6. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
7. Гусева П. Т. Концепт как основная единица в теории межкультурной коммуникации. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія.* Харків : Константа, 2006. № 741. Вип. 50. С. 18–20.
8. Євроскептицизм. *Велика українська енциклопедія.* URL: <http://surl.li/exkvc> (дата останнього звернення: 02.01.2023 р.).
9. Євроскептицизм. *Wiktionary.* URL: <http://surl.li/exkuz> (дата останнього звернення: 23.12.2022 р.).

- 10.Звонська Л. Л. *Енциклопедичний словник класичних мов* / Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін. ; За ред. Л. Л. Звонської. 2-ге вид. випр. і допов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 552 с.
- 11.Кадлубович Т. Співвідношення понять політичного дискурсу та політичної комунікації. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2010. Вип. 1. С. 192–199.
- 12.Кирик Д. Концепт. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
- 13.Литовченко А. Д. Структурно-діяльнісна концепція дискурсу : автореф. дис... канд. соціол. наук : 22.00.01. Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 19 с.
- 14.Малюк Д. С. Сітко А. В. Прагматичні та лінгвістичні особливості промов політичних лідерів. URL: <http://surl.li/exwii> (дата останнього звернення: 28.11.2022 р.).
- 15.Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
- 16.Мацько Л. І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність: Зб. наук. праць. Ч.4*. Київ: Логос, 1999. С. 3–16.
- 17.Нагорна Л. Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. НАН України; *Інститут політичних і етнонаціональних досліджень*. Київ: Світогляд, 2005. 316 с.
- 18.Оськін О. Євроскептицизм: основні типи опозиції до ідеї європейської інтеграції. *Дослідження світової політики: Зб. наук. пр.* Київ: ІСЕМВ НАН України, 2009. Вип. 48. С. 26-33
- 19.Павлуцька В. О. Політичний дискурс: особливості та функції. *Вісник Житомирського державного університету. Випуск 39. Філологічні науки*. Житомир, 2008. С. 218–221.
- 20.Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія*.

- Соціальні комунікації*. С. 91-96. URL: <http://surl.li/exwoj> (дата останнього звернення: 13.01.2023 р.).
21. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 4, 2015. С. 214-224. URL: <http://surl.li/exwoo> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
22. Промова – Публічний виступ з якого-небудь приводу. *Словник української мови: в 11 томах*. Том 8, 1977. С. 234. URL: <http://sum.in.ua/p/8/234/2> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
23. Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки*. 2016. Кн. 1. С. 235–238.
24. Сарафінчан Л. Особливості вербалізація концепту «political globalization» у політичному дискурсі. URL: <http://surl.li/exwim> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
25. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
26. Семенюк А. А. Вербалізація ціннісної орієнтації політичної промови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2011. № 16 (227). Ч. 2. С. 109–114.
27. Тарнавський О. Формування поняття та типологій євроскептицизму. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 109. С. 338-343
28. Хмель А.О. Позиція США щодо Брекзїт (2016 рік) «Могилянські читання – 2017: Досвід і тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»: XX Всеукраїнська науково-методична конференція: тези доповідей Міжнародні відносини. Політичні науки. Публічне управління в Україні в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів. Право, Миколаїв, 13-17 листопада. 2017 / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. С. 21-24.

29. Хмель А.О., Єрьоміна В. Євроскептицизм у зовнішній політиці Великої Британії на початку XXI століття. *Емінак: науковий щоквартальник*. 2018. №1 (21) (січень-березень). Т.2. С.83-93
- 30.Шепелєв М., Артьомова Є. Євроскептицизм в ідеології та стратегії політичних партій Великобританії. *Політологічні записки: Зб. наук. праць. Вип.3*. Луганськ, 2011. С.64-74.
- 31.Шепелєв М., Артьомова Є. Феномен євроскептицизму як прояв кризових тенденцій у процесі європейської інтеграції. *Політологічні записки: Зб.наук. праць. Вип. 3*. Луганськ, 2011. С. 78-89.
- 32.Южакова О. Концепт як головна одиниця когнітивної лінгвістики в аналізі терміносистем (на матеріалі термінології холодильної техніки) . *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»* . 2010. № 675. С. 57–64. URL: <http://surl.li/exwip> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
- 33.Álvarez M. V. El euroescepticismo en una Unión Europea en crisis:¿viejo fenómeno en nuevos odres? *Revista integración y cooperación Internacional*. 2012, 13 (octubre). P. 4-16.
- 34.Adkins M. J. The Utilisation of Euroscepticism in West European Election Campaigns: A Multidimensional Analysis. A thesis to be submitted to the College of Social Sciences of the University of Birmingham for the degree of Doctor of Philosophy/ Institute for German Studies Department of Political Science and International Studies College of Social Sciences/ University of Birmingham March 2010. 492 p.
- 35.Atkinson J. M. Lend me your ears: All you need to know about making speeches and presentations. 2005 .Oxford University Press. 376 p.
- 36.Brexit brief. The roots of Euroscepticism. Why Britons are warier than other Europeans of the EU. URL: <http://surl.li/exwiw> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
- 37.British Euroscepticism: a brief history. URL: <http://surl.li/exwix> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)

38. Catherine E. De Vries. Euroscepticism and the Future of European Integration. Oxford University Press is a department of the University of Oxford. 2018. 249 p.
39. Charteris-Black J. Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor (2nd edition). Red Globe Press. 2018. 296 p.
40. Chilton P., Shaffner Ch. Discourse and Politics // Discourse as Social Interaction: Discourse Studies: A multidisciplinary Introduction / ed. by T. van Dijk. Vol. 2. L. : SAGA Publications, 1997. P. 206–230.
41. Crines A., Heppell T. Rhetorical Style and Issue Emphasis within the Conference Speeches of UKIP's Nigel Farage 2010-2014. British Politics, 12 (2). pp. 231-249. <https://eprints.whiterose.ac.uk/99733/> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
42. Dijk T. A. van. Prejudice in Discourse: An Analysis of Ethnic Prejudice in Cognition and Conversation. Amsterdam: Benjamins, 1984. 294 p.
43. Dijk T. A. Van. Political discourse and ideology, 2002. URL: <http://surl.li/exwjce> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
44. Dragoş Remus Ciulinaru. The free movement of the EU's most deprived Exception-making in European Union human rights application to Roma citizens Dissertation to obtain the degree of doctor from Radboud University Nijmegen. 2022 . 223 p.
45. Dutceac Segesten A., Bossetta M. Can Euroscepticism Contribute to a European Public Sphere? The Europeanization of Media Discourses about Euroscepticism across Six Countries. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. DOI:10.1111/jcms.12871 (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
46. Ebru Ece Özbey. Party-level Euroscepticism of the radical populist political parties in the European Union member states: the cases of the United Kingdom Independence Party (UKIP) and the Coalition of the radical left (SYRIZA). A thesis submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University. 2016. 159 p.

47. Concept. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/concept> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
48. EU referendum TV debate: Farage rejects archbishop's racism claims. *The Guardian*. 8 Jun 2016. URL: <http://surl.li/exwj1> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
49. Euroscepticismo. *Diccionario de neologismos del español actual. Actualización del léxico del español en la prensa de Murcia y Alicante (NEOMA). La Opinión de Murcia*. URL: <http://surl.li/exwj2> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
50. Eurosceptic. Cambridge University Press. URL: <http://surl.li/exwj3> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
51. Eurosceptic. Collins Dictionary. URL: <http://surl.li/exwj4> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
52. Euroscepticism. *Statistics & Facts*. URL: <http://surl.li/exwj5> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
53. Eurosceptic. *Oxford Dictionary*. URL: <http://surl.li/exwj6> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
54. Euroscepticism. *ECPS - European Center for Populism Studie*. URL: <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/euroskepticism/> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
55. Farage N. «It's us versus the Establishment - go and vote for Britain». *Express*. 2016. URL: <http://surl.li/exwj7> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
56. Farage N. Controlling mass immigration while Britain remains part of EU is Impossible. *Express*. 2016. URL: <http://surl.li/exwj8> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
57. Farage N. UKIP MEPs Youtube Channel: The Union is in a state, Mr Barroso. 2011. URL: https://www.youtube.com/watch?v=li0Yc6_dwyo (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)

58. Farage N. UKIP MEPs Youtube Channel: What kind of President Schulz are we going to get? 2012. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PSqCkQ4J80M> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
59. Farage N. EuroParl Youtube Channel: Nigel Farage addresses Herman van Rompuy. 2010. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Fyq7WRr_GPg (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
60. Farage says Cameron's EU plan a 'gross deception' October. *Reuters*. 5, 2014. URL: <http://surl.li/exwkc> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
61. Farage: 'I will miss being the pantomime villain'. *Euractiv*. URL: 6 July. 2016. <http://surl.li/exwki> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
62. Farage: 'The European project is beginning to die'. *Euractiv*. 2015. URL: <http://surl.li/exwkl> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
63. Freedom, security and justice – Immigration (debate). Nigel Farage (IND/DEM) Debates. *Europarlament*. 27 September 2006. Strasbourg. URL: <http://surl.li/exwkw> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
64. Grieswelle D. Politische Rhetorik: Macht der Rede, öffentliche, Legitimation, Stiftung von Konsens. Deutscher Universitätsverlag, Wiesbaden, 2000. URL: <http://surl.li/exwkz> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
65. Hädicke N. A Content Analysis of Interviews and Speeches Given by Nigel Farage Against the Backdrop of Populism and Euroscepticism. Master of Arts in European Studies. Master Thesis. Lund Universitet MAPES. 21st of August 2012. URL: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
66. Hooghe L., Marks G. Sources of Euroscepticism. *Acta Politica*. 2007, 42. P. 124-127.
67. Joining the euro area. URL: <http://surl.li/exwle> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
68. Jubaili M. 'US vs Them' Rhetoric of leave newspapers in the Build-up to Brexit Referendum. URL: <http://zum.onu.edu.ua/article/view/181503/181405> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)

69. Kaeding M., Pollak J., Schmidt P. Euroscepticism and the Future of Europe. Springer Nature Switzerland AG 2021. 171 p. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41272-2> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
70. König J. Über die Wirkungsmacht der Rede. Strategien politischer Eloquenz in Literatur und Alltag, Göttingen: V&R Unipress, 2011. URL: <http://surl.li/exwli> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
71. Landau M. J. The Persuasive Power of Political Metaphors / Social Psychology and Politics. / M. J. Landau, L. A. Keefer [Eds. P. Forgas, W. Crano, & K. Fiedler]. New York : Psychology Press. 25 p.
72. Landtsheer C. The Political Rhetoric of a Unified Europe. 1998. P. 129-145 in O. Feldman and C. De Landtsheer (eds.) Politically Speaking: A Worldwide Examination of Language Used in the Public Sphere. Westport, CT: Praeger. P. 5
73. Marshall H., Drieschova A. Post-Truth Politics in the UK's Brexit Referendum. *New Perspectives*, 2018, Vol. 26, No. 3 2018. P. 89-106 Published by: Institute of International Relations, NGO. URL: <http://surl.li/exwll> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
74. Mason R., Booth R., Gentleman A. Nigel Farage resigns as Ukip leader after achieving political ambition of Brexit. *The Guardian*. URL: <http://surl.li/exwlo> (дата останнього звернення: 02.12.2022 p.).
75. Nigel Farage – 2016 Speech to European Parliament. URL: <http://surl.li/exwlq> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
76. Nigel Farage says the EU has allowed the ‘free movement of Kalashnikov rifles and Jihadists. *The Independent*. November 17 2015. URL: <http://surl.li/exwmd> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
77. Nigel Farage: Calais migrant crisis ‘a disaster’. *The Telegraph*. July 29 2015. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-33701008> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
78. Nigel Farage: Immigration will be the defining issue of this EU referendum campaign. *The Telegraph*. 21 August 2015. URL: <http://surl.li/exwmk> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)

79. Nigel Farage: we can't change a thing in Europe. *The Guardian*. 2014. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2014/feb/27/nigel-farage-europe-ukip> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
80. Nigel Farage speaks at Ukip's spring conference: Politics live blog. *The Guardian*. 2014. URL: <http://surl.li/exwmm> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
81. Nigel Farage. United Kingdom. Populist Wave. *Politico*. URL: <http://surl.li/exwmg>
82. Nigel Farage's speech at the UKIP conference - full text and audio. *The Spectator*. 20 September 2013. URL: <http://surl.li/exwmz> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
83. Perloff M. The dynamics of political communication: Media and Politics in a digital age. London and New York: Routledge, 2014. 460 p.
84. Politics as Text and Talk. Analytic Approaches to Political Discourse /Ed. By P.A. Chilton, C. Schäffner. Amsterdam, 2002. P.3-4.
85. Powell L., Cowart J. Political Campaign Communication: Inside and Out, 2nd edition. London and New York: Routledge, 2016. URL: <http://surl.li/exwnc> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
86. Prišmantaitė K. British foreign policy in the 21st century: priorities and challenges. *Global Academic Society Journal: Social Science Insight*, 2009.Vol. 2, No. 7. P. 41-54
87. Ray M. Euroskepticism. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/Euroskepticism> (дата останнього звернення: 30.01.2023 р.)
88. Rowinski P. Post-Truth, Post-Press, Post-Europe Euroscepticism and the Crisis of Political Communication. University of Bedfordshire, Luton, UK. Palgrave Macmillan. 2021. 252 p.
89. Sokarno Ahmed Abdel-Hafiz Hussein. Rhetorical Devices in Political Speeches: Nigel Farage's Speeches at the European Parliament. *Technium Social*

- Sciences Journal*. Vol. 7, 107-121, May 2020 . URL: <http://surl.li/exwoy> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
90. Spiering M., Harms R. Euroscepticism: party politics, national identity and european integration. Amsterdam, New York, NY 2004. 290 p.
91. Stone J. Nigel Farage delivers first post-Brexit speech to the European Parliament – in full. Thursday 30 June 2016. URL: <http://surl.li/exwnd> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
92. Taggart P., Szczerbiak A. The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States . Paper prepared for presentation at the European Consortium for Political Research Joint Workshops, Turin, March 21-27, 2002. URL: <http://surl.li/exwng> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
93. UKIP Nigel Farage on EU elections: «Things will never be quite the same again». Euractiv. 2014. URL: <http://surl.li/exwni> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
94. UKIP MEP Nigel Farage - Cutting verbal attack on EU president Herman van Rumpoy February 2010. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=iulNvamNzeg> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
95. Ukip's Nigel Farage Tells Van Rompuy: You Have the Charisma of a Damp Rag. *The Guardian*. February 25. URL: <http://surl.li/exwnt> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)
96. Živilė Nemickienė. «Concept» in Modern Linguistics: the Component of the Concept «Good». *CORE*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/62656539.pdf> (дата останнього звернення: 30.01.2023 p.)